

Īpašais ziņojums

ES atbalsts ogļu reģioniem:

ierobežots uzsvars uz sociālekonomisko un enerģētikas pārkārtošanu

EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

Saturs

	Punkts
Kopsavilkums	I–VII
Ievads	01–21
Ogļrūpniecības lejupslīde un tās ietekme uz energoapgādi un nodarbinātību	01–06
Ogļu ieguves un sadedzināšanas negatīvā ietekme uz veselību, vidi un klimatu	07–10
Valsts atbalsta samazināšana ogļu ieguves nozarei	11–13
ES arvien vērienīgākā klimatrīcības programma	14–16
Ogļu reģioniem pieejamie ES līdzekļi	17–21
Revīzijas tvērumi un pieeja	22–25
Apsvērumi	26–56
Darba tirgus pieprasījums veicināja nodarbinātības izredzes, bet nav pietiekamu datu, lai novērtētu, kā ogļrūpniecības darbinieki ir guvuši labumu no ES finansētām apmācībām	26–32
Atlaistie ogļrūpniecības darbinieki darba tirgū saskārās ar kopumā pozitīvu situāciju	27–29
Atlaistajiem ogļrūpniecības darbiniekiem bija pieejamas ES finansētas apmācības, bet trūkst datu par dalību tajās	30–32
Dalībvalstis izmantoja ES līdzekļus teritoriālajai kohēzijai, bet nepievērsās ogļu ieguves reģionu pārkārtošanai	33–48
Vairums pārkārtošanas stratēģiju tika izstrādātas nesen	34–35
Bija pieejams ERAF un KF atbalsts, bet tā ietekme uz enerģētikas pārkārtošanu un nodarbinātību bija ierobežota	36–43
ES nesen ievērojami palielināja atbalstu ogļu reģionu pārkārtošanai	44–48
Neraugoties uz vispārēju progresu, dažās dalībvalstīs ogles joprojām ir nozīmīgs siltumnīcefekta gāzu emisiju avots	49–56
No ogļu sadedzināšanas radītās CO ₂ emisijas ir samazinājušās, bet vietējās ogles dažkārt ir aizstātas ar importa ogļiem vai citu fosilo kurināmo	50–52

Dalībvalstis līdz šim maz uzmanības ir veltījušas metāna emisijām no slēgtām vai pamestām ogļraktuvēm 53–56

Secinājumi un ieteikumi 57–63

Pielikums

Ogļu ražošanas apjoms un patēriņš ES

Saīsinājumi

Glosārijs

Komisijas atbildes

Laika grafiks

Revīzijas darba grupa

Kopsavilkums

I Gadu desmitiem ogles ir bijis svarīgs enerģijas avots Eiropas Savienībā. Mazāks ogļu ražošanas apjoms, galvenokārt līdz 2000. gadam, ievērojami samazināja nozares darbinieku skaitu. ES zaļajā kursā ir noteikts, ka pakāpeniska atteikšanās no ogļu izmantošanas enerģijas ražošanai ir būtisks faktors, lai sasniegtu 2030. gada klimata mērķus un līdz 2050. gadam panāktu klimatneitralitāti.

II Revīzijā mēs vērtējam, vai ES atbalsts ir efektīvi veicinājis sociālekonomisko un enerģētikas pārkārtošanu ES reģionos, kuros ogļrūpniecībā ir vērojama lejupslīde. Mēs revidējam septiņus ES reģionus un aptvērām vairāk nekā 12,5 miljardus EUR no ES līdzekļiem, kas piešķirti līdz 2021. gada otrajai pusei saskaņā ar 2014.–2020. gada finanšu shēmu. Mēs sagaidām, ka mūsu konstatējumi un ieteikumi palīdzēs izmaksu ziņā lietderīgi īstenot Taisnīgas pārkārtošanās fondu, kura mērķis ir mazināt sociālekonomisko un vidisko ietekmi, ko rada pāreja uz klimatneitralitāti, tostarp pakāpeniska atteikšanās no ogļēm.

III Mēs secinām, ka ES atbalstam ogļu reģioniem bija ierobežots uzsvars un ietekme uz darbvietu radīšanu un enerģētikas pārkārtošanu un ka, neraugoties uz vispārēju progresu, dažās dalībvalstīs ogles joprojām ir nozīmīgs siltumnīcefekta gāzu emisiju avots.

IV Atlaistie darbinieki vairumā mūsu revīzijas tvērumā iekļauto reģionu kopumā saskārās ar pozitīvu situāciju darba tirgū. Atlaistajiem ogļrūpniecības darbiniekiem bija pieejami no Eiropas Sociālā fonda finansēti mācību kursi, taču trūkst datu par dalību tajos. Ar Eiropas Reģionālās attīstības fonda ieguldījumiem tieši radīto darbvietu skaits šajos reģionos bija salīdzinoši mazs, jo īpaši salīdzinājumā ar kopējo bezdarbnieku skaitu šajos reģionos. Mēs konstatējam, ka lielākajā daļā mūsu izlasē iekļauto reģionu finansētie projekti būtiski neietekmēja enerģijas ietaupījumus vai atjaunīgās enerģijas ražošanas jaudu.

V Kopš 2018. gada Komisija ogļu reģioniem ir piedāvājusi dažāda veida ekspertzināšanas. ES ir arī izveidojusi Taisnīgas pārkārtošanās fondu, kura budžets ir 19,3 miljardi EUR, bet nav izvērtējusi finansējuma vajadzību apmēru. Mēs konstatējam, ka dalībvalstīm ir grūtības izmantot pieejamo finansējumu noteiktajā termiņā, lai atbalstītu efektīvu pārkārtošanos. Tas rada risku, ka līdzekļi, kas paredzēti pārkārtošanas sociālekonomisko un vidisko izmaksu samazināšanai, varētu tikt izlietoti, pārejai nenotiekot efektīvi. Šis risks ir palielinājies līdz ar Krievijas iebrukumu Ukrainā 2022. gadā.

VI Mēs konstatējam, ka ir ievērojami samazinājušās no ogļu sadedzināšanas radītās CO₂ emisijas, bet vietējās ogles dažkārt tiek aizstātas ar importa oglēm vai citu fosilo kurināmo. Ziņošana par metāna emisijām no slēgtām vai pamestām raktuvēm nav bijusi pietiekami uzticama. 2021. gada decembrī publicētā Komisijas priekšlikuma mērķis ir risināt šo jautājumu. Slēgtu vai pamestu raktuvju metāna izmantošana enerģētikas vajadzībām mūsu revīzijā iekļautajās dalībvalstīs, izņemot Vāciju, bija minimāla.

VII Mēs sniedzam Komisijai šādus ieteikumus:

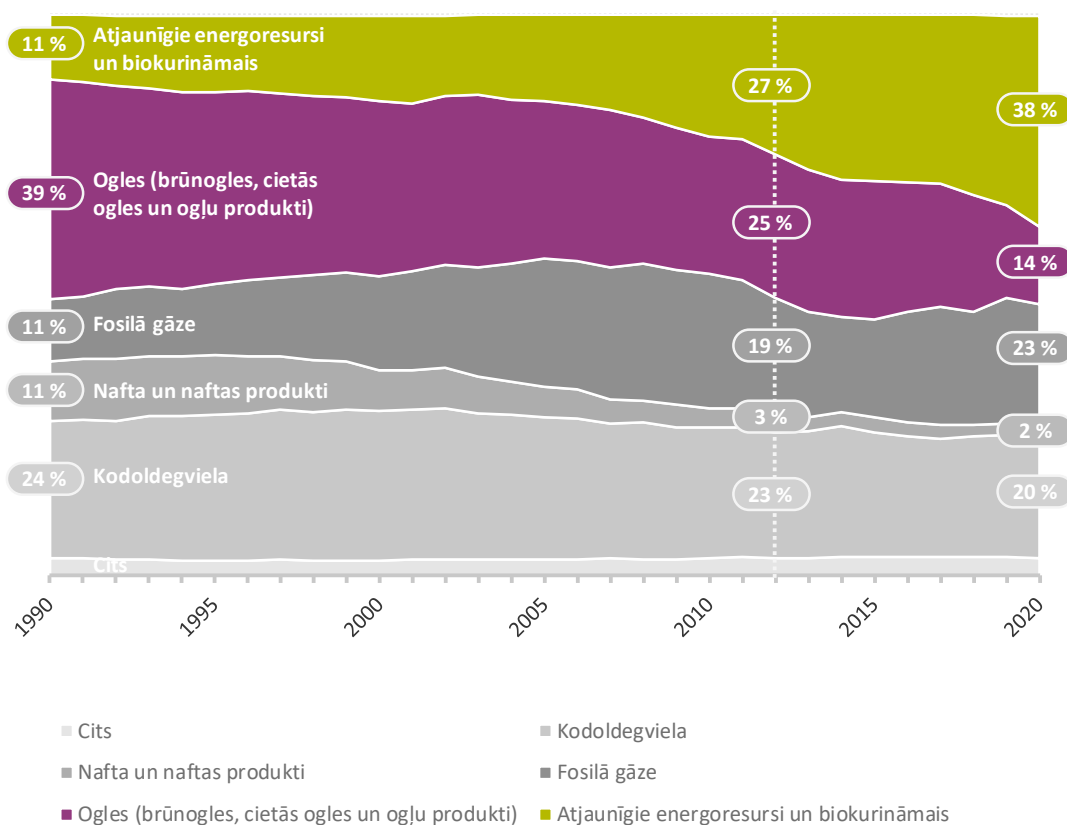
- 1) pārbaudīt, vai Taisnīgas pārkārtošanās fonds tiek izmantots efektīvi un lietderīgi, lai mazinātu sociālekonomisko ietekmi, ko rada pāreja uz klimatneitralitāti ogļu un oglekļietilpīgos reģionos;
- 2) izplatīt labas prakses piemērus attiecībā uz metāna emisiju mērīšanu slēgtās vai pamestās ogļraktuvēs un to pārvaldīšanu.

Ievads

Ogļrūpniecības lejupslīde un tās ietekme uz energoapgādi un nodarbinātību

01 Ogles bija Eiropas lielākais elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanas enerģijas avots līdz 2013. gadam, kad tās apsteidza atjaunīgie energoresursi (sk. **1. attēlu**). 2020. gadā no ogļēm joprojām saražoja gandrīz 14 % no ES elektroenerģijas un iegūtās siltumenerģijas¹.

1. attēls. Saražotās elektroenerģijas un siltumenerģijas īpatsvars pa kurināmā veidiem

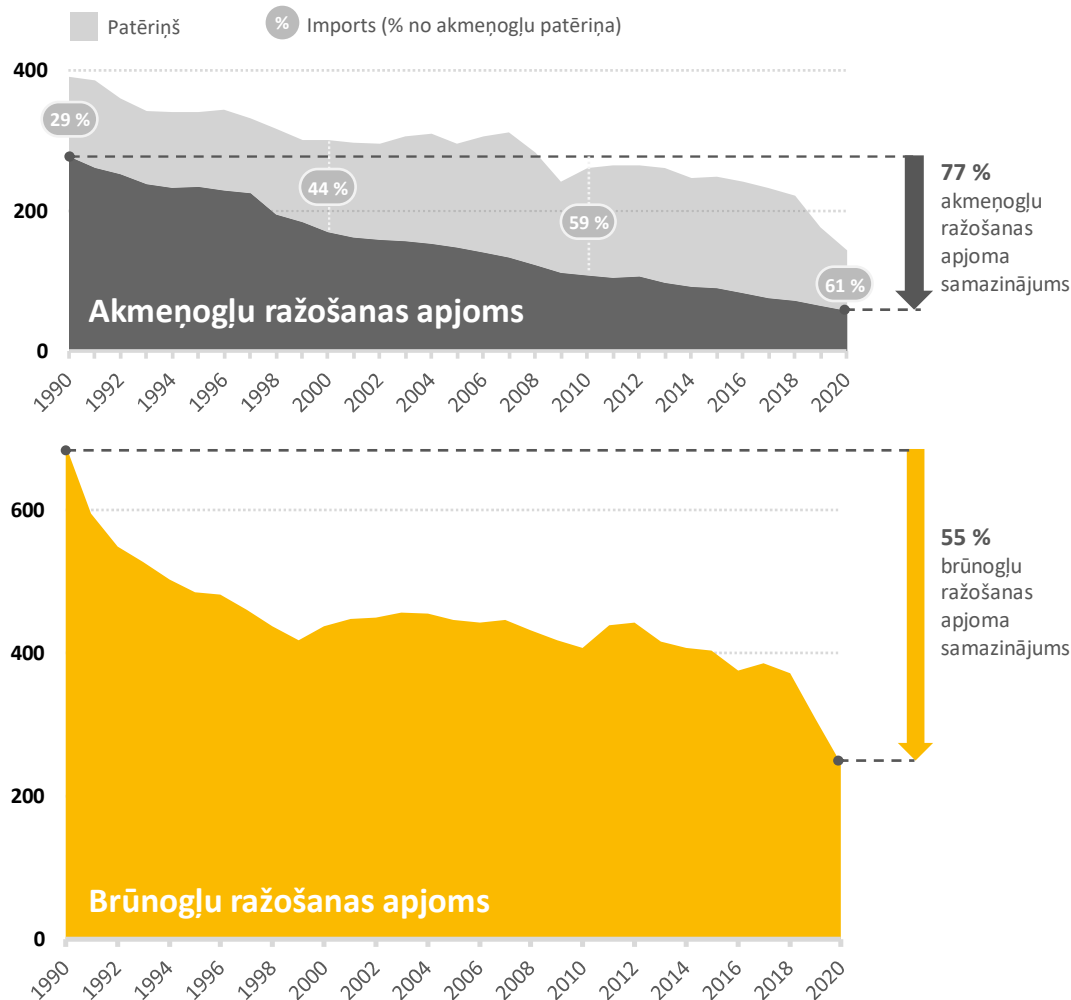
Avots: ERP, pamatojoties uz [Eurostat](#) datiem.

02 Ir divi galvenie ogļu veidi: brūnogles (tostarp lignīts) un akmeņogles (tostarp katlu ogles, koksas ogles un antracīts). Brūnogles galvenokārt iegūst virszemes raktuvēs (sauktas arī par atklātajiem karjeriem), savukārt akmeņogles lielākoties iegūst pazemē.

¹ [Eurostat](#).

2. attēlā parādīts, kā kopš 1990. gada ir mainījusies ogļu ražošana un izmantošana. Brūnogleš ražo un izmanto Eiropas Savienībā; to imports ir minimāls.

2. attēls. Ogļu ražošanas apjoms un patēriņš ES-27 (miljoni tonnu)

Avots: ERP, pamatojoties uz Eurostat datiem.

03 Akmeņogļu patēriņš 27 ES dalībvalstīs samazinājās no 390 miljoniem tonnu 1990. gadā līdz 144 miljoniem tonnu 2020. gadā. 2020. gadā 61 % no ES patērētajām akmeņoglēm tika importētas; gandrīz 54 % ogļu tika importētas no Krievijas. [Pielikumā](#) ir informācija par ogļu patēriņu un ražošanu katrā dalībvalstī 2010., 2015. un 2020. gadā.

04 Saskaņā ar 2021. gada pētījumu² 2018. gadā 76 % no ES patērētajām ogleņiem tika izmantotas elektroenerģijai un apkurei un 24 % – enerģijas un materiālu ražošanai rūpniecībā (galvenokārt dzelzs un tērauda rūpniecībā).

05 Samazinoties ogļu ražošanas apjomam, ievērojami kritās arī ogļu ieguves nozarē nodarbināto skaits (sk. piemērus **1. tabulā**). Lielākie darbaspēka kritumi notika līdz 2000. gadam. Saskaņā ar 2021. gada pētījumu³ 2018. gadā aptuveni 159 000 cilvēku bija nodarbināti tieši ogļu ieguvē, 49 000 – ogļu elektrostacijās un aptuveni 130 000 – piegādes ķēdē. Minētajā gadā ogļrūpniecības nozarē strādāja mazāk nekā 0,2 % no ES nodarbinātajiem iedzīvotājiem.

1. tabula. Pārejas periodu piemēri ES-27 un to ietekme uz nodarbinātību ogļu ieguves nozarē

Dalībvalsts (reģions)	Galvenais lejupslīdes periods	Darbvietu skaita samazināšanās galvenajā lejupslīdes periodā	Nodarbinātība 2018. gadā***
Čehija (vairāki reģioni)*	1990-2000	100 000	14 000
Vācija (Rūras apgabals)**	1957-1977	350 000	7 800
Vācija (Lauzicas apgabals Brandenburgā un Saksijā)**	1990-2000	80 000	6 200
Spānija (vairāki reģioni)*	1985-2015	29 000	1 700
Nīderlande (Limburga)*	1965-1975	75 000	-
Polija (Augšsilēzija, Mazpolija un Ļubļinas vojevodiste)*	1990-2002	230 000	83 000

Avots:

* IDDRI un klimata stratēģijas, "*Lessons from previous "COAL TRANSITIONS"*", 2017, 5. lpp.

** GermanWatch, "*Transformation experiences of Coal Regions: Recommendations for Ukraine and other European countries, Complete Study*", 2020, 21. lpp.

*** Komisija, JRC, "*Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*", 2021, C pielikums.

² Eiropas Komisija, JRC, "*Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*", 2021, 61. lpp.

³ Eiropas Komisija, JRC, "*Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*", 2021, 2. un 4. lpp.

06 Komisijas 2021. gada pētījumā⁴ skaidrots, ka ogļraktuvju slēgšana notika dažādu apstākļu dēļ: neefektīva un dārga ogļu ražošana, salīdzinoši lēts akmeņogļu imports un pieaugošais koksa ogļu cenu svārstīgums starptautiskajos tirgos. Pētījumā arī aplēsts, ka pastāvēja liels risks, ka aptuveni 86 000 darbvietas ogļu ieguvē (kas veido vairāk nekā pusi no kopējā darbvietu skaita šajā nozarē) pēc 2020. gada varētu tikt zaudētas nekonkurētspējīgu raktuvju slēgšanas dēļ.

Ogļu ieguves un sadedzināšanas negatīvā ietekme uz veselību, vidi un klimatu

07 Ogļu ieguvei un sadedzināšanai ir ievērojami negatīva ietekme uz veselību, vidi un klimatu. 2018. gada pētījumā⁵ secināts, ka ir konsekventi pierādījumi tam, ka ogļu ieguve ir saistīta ar plašu slimību klāstu cilvēkiem, kuri dzīvo netālu no vietām, kurās notiek kalnrūpniecības darbības.

08 Ogļu sadedzināšana negatīvi ietekmē gaisa kvalitāti daudzviet Eiropas Savienībā. Saskaņā ar Eiropas Vides aģentūras sniegto informāciju Eiropas Savienībā 2019. gadā smalkās daļiņas (PM_{2,5}) izraisīja vairāk nekā 300 000 priekšlaicīgas nāves gadījumu⁶. Galvenais šo emisiju avots ir dzīvojamo ēku apkures katli un krāsnis, kurās dedzina cieto kurināmo, tostarp ogles, un 2019. gadā tie radīja vairāk nekā pusi no visām PM_{2,5} emisijām⁷.

09 Saskaņā ar ikgadējo ES siltumnīcefekta gāzu emisiju inventarizācijas pārskatu⁸, kas ietver arī datus par Apvienoto Karalisti un Islandi, 2019. gadā ogļu sadedzināšana radīja 15 % no siltumnīcefekta gāzu emisijām (izņemot emisijas un oglekļa

⁴ Eiropas Komisija, JRC, “Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions”, 2021, 50. un 65. lpp.

⁵ Cortes-Ramirez un citi, *BMC Public Health*, “Mortality and morbidity in populations in the vicinity of coal mining: a systematic review”, 2018, 1. lpp.

⁶ EVA, “Air quality in Europe 2021”, 2021.

⁷ EVA, “National Emission reduction Commitments (NEC) Directive emission inventory”, dati par 2019. gadu.

⁸ EVA, “Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2019 and inventory report 2021”, 2021.

piesaistītājus no zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības, kā arī starptautiskās aviācijas radītās emisijas). Arī ogļu ieguve, jo īpaši pazemes raktuvēs, rada metāna emisijas, un – ja emisijas nesamazina – šis process, lai gan mazākā apmērā, turpinās arī pēc raktuvju slēgšanas. No ogļu ieguves un slēgtām raktuvēm radītās metāna emisijas tika aplēstas 0,7 % apmērā no kopējām siltumnīcefekta gāzu emisijām, kas 2019. gadā bija 4067 miljoni tonnu CO₂ ekvivalenta⁹.

10 Kalnrūpniecības iespējamā negatīvā vidiskā ietekme ietver ainavu un dzīvotņu iznīcināšanu, gruntsūdeņu piesārņojumu, ūdens piesārņojumu, augsnes eroziju, kā arī ķīmisko un putekļu piesārņojumu. Ogļu sadedzināšana rada arī lielu daudzumu cieta atkritumu, kas satur tādus piesārņotājus kā dzīvsudrabs, urāns, torijs, arsēns un citi smagie metāli.

Valsts atbalsta samazināšana ogļu ieguves nozarei

11 Valsts atbalsts ir tiešs vai netiešs valdības atbalsts uzņēmumam vai organizācijai, un tas tiem dod priekšrocības salīdzinājumā ar konkurentiem. Nozares noteikumi 2003.–2010. gada periodam¹⁰ ļāva sniegt valsts atbalstu ogļrūpniecībai, lai nodrošinātu enerģijas piegādi ES. Saskaņā ar 2014. gada pētījumu¹¹ laikposmā no 2000. līdz 2012. gadam cieta ogļu ražotājiem ES izmaksātais valsts atbalsts bija 87 miljardi EUR.

12 Padome 2010. gadā pieņēma lēmumu par pārkārtošanas noteikumiem ogļu ieguves nozarē, lai atvieglotu nekonkurētspējīgu ogļraktuvju slēgšanu no 2011. līdz

⁹ EVA, “*Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2019 and inventory report 2021*”, 2021, 344. lpp.

¹⁰ Padomes Regula (EK) Nr. 1407/2002 (2002. gada 23. jūlijs) par valsts atbalstu ogļu rūpniecībai, (OV L 205, 2.8.2002., 1. lpp.)

¹¹ Jonek-Kowalska, Izabela, “*State aid and competitiveness of the hard coal mining industry in the European Union*”, 2014.

2027. gadam¹². Saskaņā ar šo Padomes lēmumu valsts atbalstu uzskata par saderīgu ar iekšējā tirgus pienācīgu darbību, ja tas attiecas uz:

- o ogļu ražotņu pašreizējiem ražošanas apjoma zaudējumiem (“slēgšanas atbalsts”) līdz 2018. gadam ar nosacījumu, ka atbalstītās raktuves tiek slēgtas līdz 2018. gada beigām;
- o izmaksām, kas izriet no ogļu ražotņu slēgšanas (“ārkārtas izmaksas”), kas jau ir slēgtas vai tiks slēgtas līdz 2027. gadam. Izmaksu veidi, par ko var saņemt šo valsts atbalstu, ietver sociālos pabalstus atlaistajiem vai pensionētajiem darbiniekiem un izmaksas, kas saistītas ar ogļu ieguves vietu pārveidošanu vai pārprofilēšanu.

13 Kopš 2011. gada Komisija ir publicējusi 21 lēmumu saistībā ar desmit dalībvalstīm par atbilstību valsts atbalsta noteikumiem saskaņā ar Padomes 2010. gada Lēmumu. Komisija mūs informēja, ka laikā no 2011. līdz 2020. gadam ogļu ieguves uzņēmumiem astoņās dalībvalstīs tika izmaksāts valsts atbalsts gandrīz 19,3 miljardu EUR apmērā.

ES arvien vērienīgākā klimatrīcības programma

14 2015. gadā [Parīzes nolīgumā](#) tika noteikts pasaules mēroga klimata pārmaiņu mazināšanas mērķrādītājs ierobežot globālo sasilšanu “krietni zem” 2 °C un turpināt centienus to saglabāt 1,5 °C līmenī. ES un tās dalībvalstis Nolīgumu ratificēja 2016. gadā. Komisija 2019. gadā publicēja [paziņojumu par Eiropas zaļo kursu](#) ar mērķi “ES pārveidot par taisnīgu un pārticīgu sabiedrību ar mūsdienīgu, resursefektīvu un konkurētspējīgu ekonomiku”. Zaļajā kursā ir noteikts, ka pakāpeniska atteikšanās no ogļu izmantošanas ir būtiska, lai sasniegtu 2030. gada klimata mērķus un līdz 2050. gadam panāktu oglekļneitralitāti.

15 2021. gadā ES pieņēma Klimata aktu, nosakot saistošu ES mērķrādītāju līdz 2050. gadam panākt siltumnīcefekta gāzu neto nulles emisijas. Tajā arī noteikts

¹² [2010/787/ES: Padomes Lēmums](#) (2010. gada 10. decembris) par valsts atbalstu nekonkurētspējīgu ogļraktuvju slēgšanas atvieglošanai (OV L 336, 21.12.2010., 24. lpp.).

starpposma mērķrādītājs līdz 2030. gadam samazināt neto emisijas par vismaz 55 % (salīdzinājumā ar 1990. gadu)¹³.

16 Pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā 2022. gada februārī Komisija atzina, ka tuvākajā laikā valstīm varētu būt nepieciešams īslaicīgi palielināt ogļu patēriņu pirms pārejas uz atjaunīgajiem energoresursiem, lai izvairītos no atkarības no fosilās gāzes, ar nosacījumu, ka tiek ievēroti 2030. gada enerģētikas un klimata mērķrādītāji. Komisija arī norādīja, ka ES jāpaātrina pāreja uz atjaunīgajiem energoresursiem¹⁴.

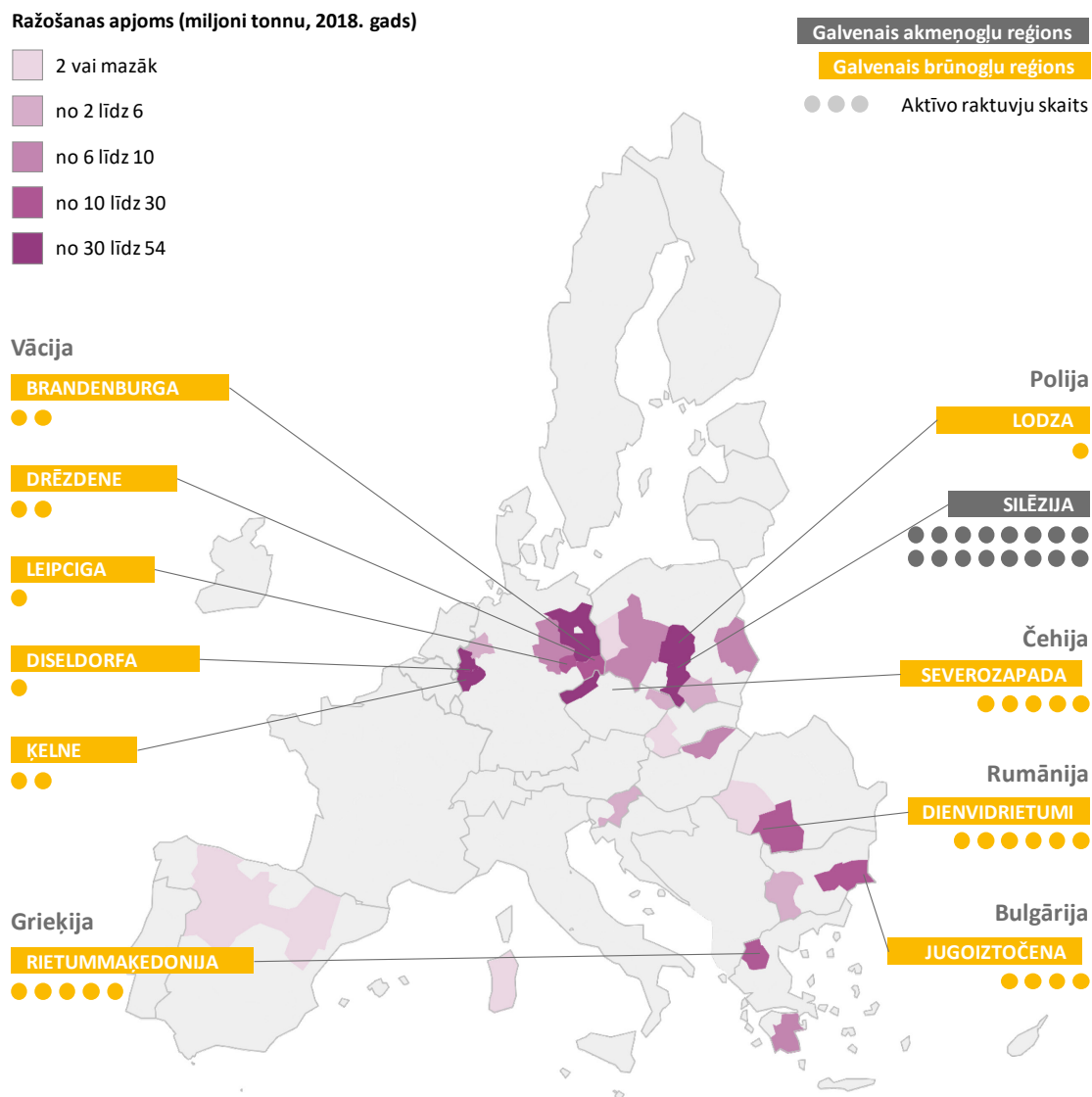
Ogļu reģioniem pieejamie ES līdzekļi

17 Ogļu ražošana ES ir koncentrēta konkrētos dalībvalstu reģionos. 2018. gadā ogles joprojām tika aktīvi iegūtas 29 *NUTS* 2. līmeņa reģionos 11 ES valstīs (sk. [3. attēlu](#)).

¹³ Regula (ES) 2021/1119 par klimatneitralitātes panākšanas satvaru ("Eiropas Klimata akts") (OV L 243, 9.7.2021.), 1., 2. un 4. pants.

¹⁴ Eiropas Komisijas priekšsēdētāja vietnieka Fransa Timmermansa komentāri ENVI komitejā par karu Ukrainā un ietekmi uz ES klimata un enerģētikas politiku, 2022. gada 7. marts.

3. attēls. Galvenie ogļu reģioni ES

Avots: Eiropas Komisija, JRC, "Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions", 2021, 100. un 101. lpp.

18 Šo ogļu reģionu iezīmes ir atšķirīgas.

- Dažos reģionos ogles iegūst plašā ģeogrāfiskā apgabalā (piemēram, Astūrijā Spānijā un Silēzijā Polijā). Citās valstīs ogļrūpniecība ir vairāk koncentrēta mazākās teritorijās (piemēram, Palensija un Leona Spānijā un Žiu ielejas mikroreģions Rumānijā).
- Daži ogļu reģioni atrodas apbūvētās teritorijās vai to tuvumā, savukārt citi atrodas attālākos lauku apvidos.

- Dažos ogļu reģionos ekonomikā dominē ogļrūpniecība, kas bieži ir tieši saistīta ar elektroenerģijas un siltuma ražošanu, bet citos ogļrūpniecība ir daļa no daudzveidīgākas rūpnieciskās ainas.
- Dažiem ogļu reģioniem to ģeogrāfisko vai sociālekonomisko iezīmju dēļ ir ievērojams atjaunīgo energoresursu izmantošanas potenciāls¹⁵.

19 Pirms Taisnīgas pārkārtošanās fonda izveides (sk. 45. punktu) ES nebija nevienas konkrētas finansēšanas programmas bijušajiem vai esošajiem ogļu ražošanas reģioniem. Lai ar sociālekonomisko un enerģētikas pārkārtošanu sasniegtu klimata mērķus un novērstu raktuvju slēgšanas sekas, dalībvalstis un reģioni papildus valsts un reģionālajam finansējumam varēja piekļūt līdzekļiem, kas pieejami no šādiem Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem (ESI fondiem):

- **Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF)**, kura budžeta piešķirums 2014.–2020. gadā bija **228 miljardi EUR** ar mērķi uzlabot ekonomisko un sociālo kohēziju ES, samazinot atšķirības starp reģioniem. Starp galvenajām atbalstītajām jomām ir inovācija un pētniecība, Digitālā programma Eiropai, mazie un vidējie uzņēmumi un mazoglekļa ekonomika;
- **Eiropas Sociālais fonds (ESF)**, kura budžeta piešķirums 2014.–2020. gadā bija **100 miljardi EUR** ar mērķi veicināt ilgtspējīgu un kvalitatīvu nodarbinātību un darbaspēka mobilitāti;
- **Kohēzijas fonds (KF)**, kura budžeta piešķirums 2014.–2020. gadā bija **61 miljards EUR** 15 dalībvalstīm ar mērķi mazināt ekonomiskās un sociālās atšķirības un veicinātu ilgtspējīgu attīstību. No fonda līdzekļiem atbalsta uzlabojumus Eiropas transporta tīklos un projektos, kas atbilst ES prioritātēm vides jomā.

20 Dalībvalstu galvenie stratēģiskie dokumenti šo fondu izmantošanai ir partnerības nolīgumi un darbības programmas (DP). Dažas DP tiek pārvaldītas centralizēti dalībvalstīs, bet citas – reģionālā līmenī. Komisija sniedz norādījumus, apstiprina plānošanas dokumentus un uzrauga to īstenošanu. Reģionālās un valsts iestādes atbild par ogļu reģionu sociālekonomiskās un enerģētikas pārkārtošanas plānošanu un īstenošanu, kā arī par ESI fondu izmantošanu šim nolūkam.

¹⁵ Eiropas Komisija, JRC, “*Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth: Deployment potential and impacts*”, 2020, 5. lpp.

21 Pamatojoties uz informāciju, ko saņēmām no mūsu revīzijas tvērumā iekļautajiem septiņiem reģioniem (sk. **4. attēlu** pēc **25.** punkta), **19.** punktā minētie ESI fondi 2014.–2020. gada finanšu shēmas ietvaros būs atbalstījuši projektus šajos reģionos, piešķirot finansējumu vairāk nekā 12,5 miljardu EUR apmērā.

Revīzijas tvērums un pieeja

22 Revīzija sniedz ieskatu par to, kāds ir ES līdzekļu ieguldījums sociālekonomiskajā un enerģētikas pārkārtošanā reģionos, kuros ogļrūpniecībā vērojama lejupslīde. Ogļrūpniecības reģiona sociālekonomiskā un enerģētikas pārkārtošana attiecas uz ogļu ieguves reģiona ekonomikas pārorientēšanu nolūkā aizstāt darbvietas, kas zaudētas ogļu izmantošanas pakāpeniskas pārtraukšanas dēļ, panākt enerģijas ietaupījumus un pāriet uz enerģijas avotiem, kas atbilst ES klimata mērķiem. Šīs revīzijas rezultātu un ieteikumu mērķis ir veicināt Taisnīgas pārkārtošanās fonda (TPF) izmaksu ziņā lietderīgu īstenošanu.

23 Mēs pārbaudījām, vai ES atbalsts ir efektīvi veicinājis sociālekonomisko un enerģētikas pārkārtošanu ES reģionos, kuros ogļrūpniecībā vērojama lejupslīde. Galveno uzmanību pievēršām tam, vai:

- ir nodrošinātas atbilstīgas apmācības un palīdzība atlaistajiem darbiniekiem ar oglēm saistītās nozarēs;
- dalībvalstis kopā ar Komisiju ir apzinājušas sociālekonomiskās attīstības vajadzības un attiecīgi mērķtiecīgi noteikušas tām līdzekļus;
- siltumnīcefekta gāzu emisijas no katlu oglēm ir samazinājušās atbilstoši ES katlu ogļu ražošanas apjoma kritumam.

24 Revīzijā ietvērām septiņu ES reģionu izlasi. Vērtējot ES līdzekļu izlietojumu, koncentrējāmies uz Eiropas Sociālo fondu, Eiropas Reģionālās attīstības fondu un Kohēzijas fondu 2014.–2020. gada periodā. Mēs pievēršāmies arī citām darbībām ogļu reģionu atbalstam, tostarp Ogļu ieguves reģionu pārkārtošanās iniciatīvai un TPF izstrādei. Revīzijas laikā mūsu darba tvērumā bija pārāgri iekļaut **47.** punktā minētos teritoriālos taisnīgas pārkārtošanās plānus.

25 Mēs guvām pierādījumus:

- dokumentu pārbaudēs un intervijās ar piecu Komisijas ģenerāldirektorātu (Konkurence; Enerģija; Nodarbinātība, Sociālās lietas un integrācija; Reģionālā politika un pilsētpolitika un Kopīgais pētniecības centrs) un ar Ogļu ieguves reģionu pārkārtošanās iniciatīvas sekretariāta pārstāvjiem;
- datu pārbaudē par ES ogļu ražošanu, izmantošanu un ar to saistītajām siltumnīcefekta gāzu emisijām; par energoefektivitāti un atjaunīgajiem enerģijas

avotiem; par reģionu iedzīvotāju skaitu un ekonomisko situāciju (galvenokārt *Eurostat* dati);

- o pārskatā par dažādiem pētījumiem, kuros novērtēta enerģētikas pārkārtošana, metāna emisijas un vispārējā ekonomikas attīstības situācija mūsu atlasītajos septiņos ogļu reģionos;
- o intervijās ar pārstāvjiem no septiņiem pārejas posmā esošiem ogļu reģioniem piecās dalībvalstīs (sk. [4. attēlu](#)), kā arī dokumentārajās pārbaudēs par stratēģijām un dokumentiem par ES līdzekļu izmantošanu 2014.–2020. gada periodā. Mēs atlasījām šos reģionus, pamatojoties uz 2010.–2018. gadā slēgto ogļraktuvju skaitu un ogļu ieguves nozarē nodarbināto skaitu 2014. gadā.

4. attēls. Atlasīto ogļu reģionu iezīmes

VĀCIJA

LAUZICA
(tikai Brandenburgas daļa)

- Ietver piecus NUTS 3. līmeņa reģionus (Kotbusa, Dāme-Šprēvalde, Elba-Elstere, Oberšprēvalde-Lauzica, Šprē-Nisa)
- 0,6 miljoni iedzīvotāju
- 3600 kalnrūpniecībā nodarbināto

ČEHIJA

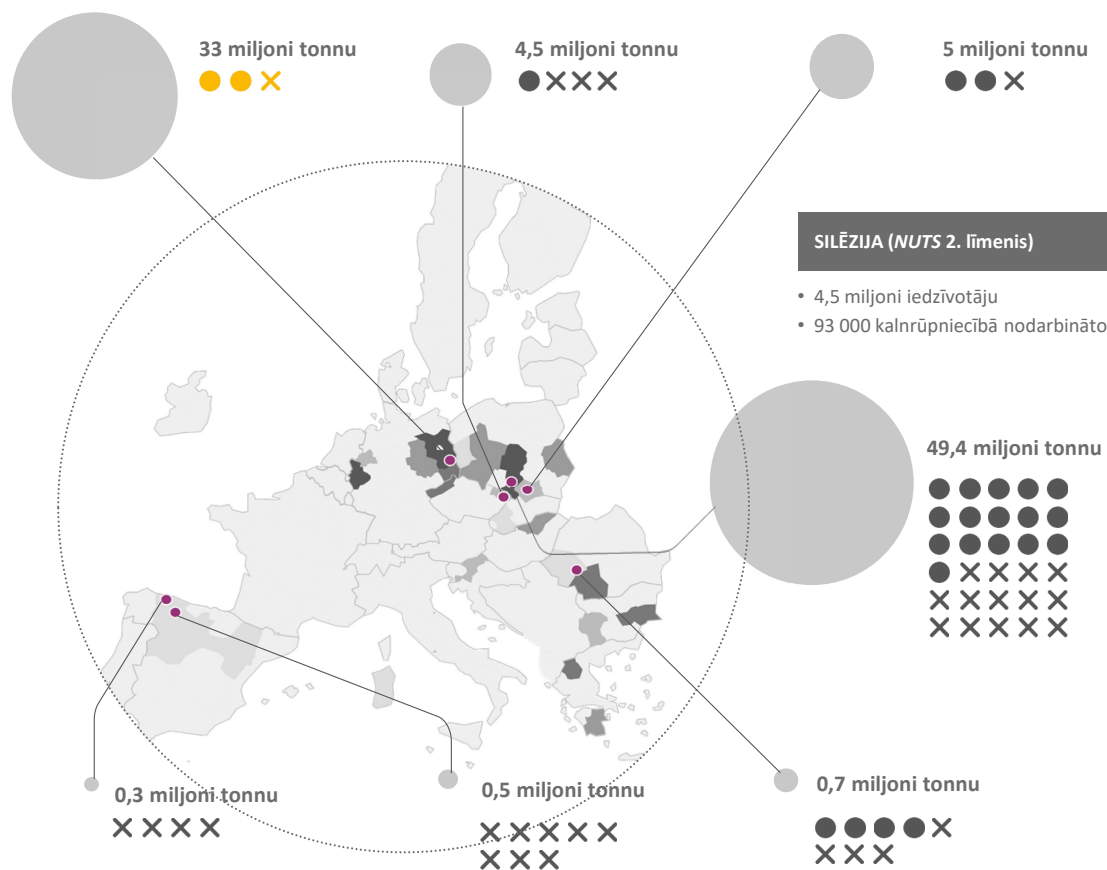
MORĀVIJA-SILĒZIJA
(NUTS 2. līmenis)

- 1,2 miljoni iedzīvotāju
- 14 700 kalnrūpniecībā nodarbināto

POLIJA

MAZPOLIJA (NUTS 2. līmenis)

- 3,4 miljoni iedzīvotāju
- 4900 kalnrūpniecībā nodarbināto

SPĀNIJA

ASTŪRIJA (NUTS 2. līmenis)

- Viens miljons iedzīvotāju
- 2400 kalnrūpniecībā nodarbināto

PALENSIJA UN LEONA
(NUTS 3. līmenis)

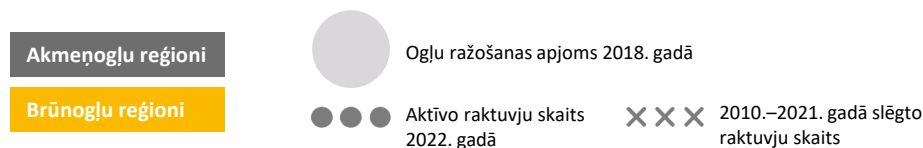
- Abas ir provinces (NUTS 3. līmenis) Kastīlijā un Leonā (NUTS 2. līmenis)
- 0,6 miljoni iedzīvotāju
- 1100 kalnrūpniecībā nodarbināto

RUMĀNIJA

ŽIU ALEJA (MIKROREĢIONS)

- Atrodas Hunedoaras žudecā (NUTS 3. līmenis) Rietumu reģionā (NUTS 2. līmenis)
- 0,1 miljons iedzīvotāju
- 4700 kalnrūpniecībā nodarbināto

Piezīme. Reģionālo iestāžu paziņotais kalnrūpniecībā nodarbināto skaits 2014. gadā.

Avots: Eurostat, dati iegūti no dalībvalstīm un Eiropas Komisijas: JRC, "Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions", 2021, 100. un 101. lpp.

Apsvērumi

Darba tirgus pieprasījums veicināja nodarbinātības izredzes, bet nav pietiekamu datu, lai novērtētu, kā ogļrūpniecības darbinieki ir guvuši labumu no ES finansētām apmācībām

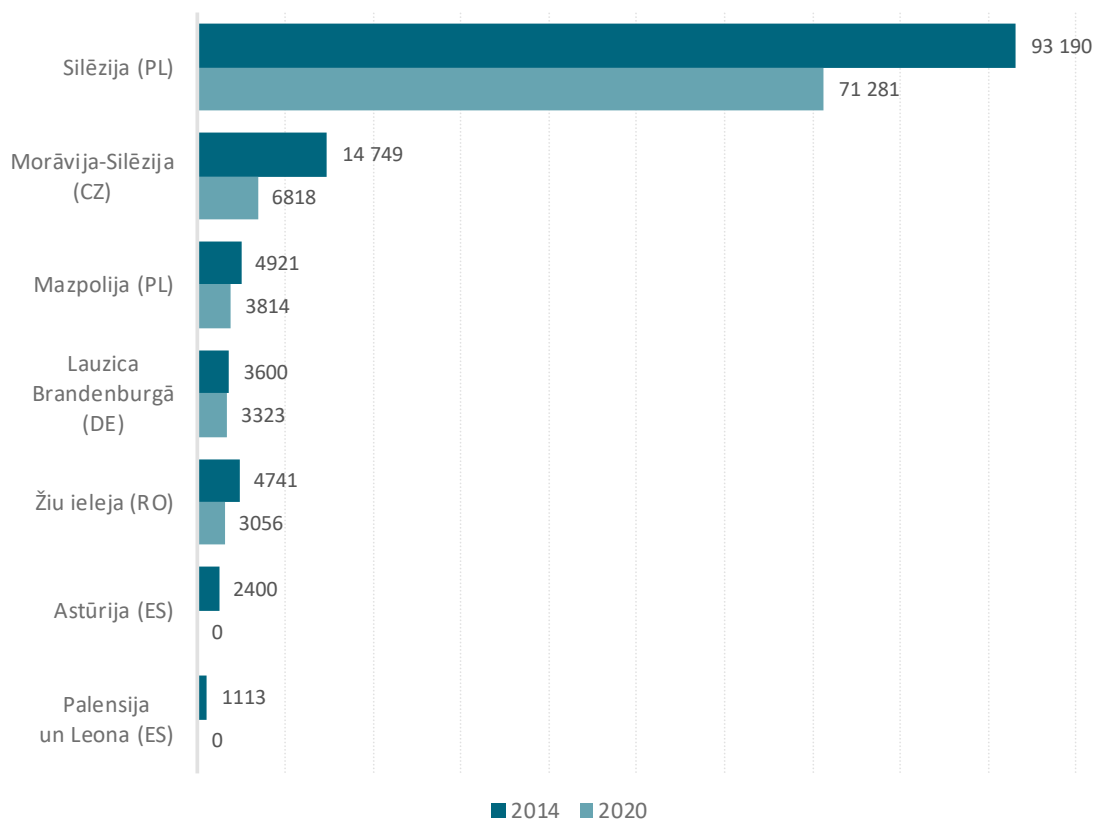
26 Mēs pārbaudījām, vai dalībvalstu iestādes ir nodrošinājušas atbilstīgu apmācību un palīdzību atlaistajiem ogļrūpniecības darbiniekiem. Mēs vērtējām, vai:

- o tika piedāvāta pietiekama apmācība un palīdzības pasākumi, lai atlaistie darbinieki varētu atrast jaunu darbu, ņemot vērā atlaišanas apmēru un situāciju reģionālajos darba tirgos;
- o bija pieejami dati, lai novērtētu šo darbību ieguldījumu.

Atlaistie ogļrūpniecības darbinieki darba tirgū saskārās ar kopumā pozitīvu situāciju

27 Mūsu revīzijā aptvertajos ogļu reģionos 2020. gadā ogļu ieguvē tieši nodarbināto skaits veidoja mazāk nekā 2 % no nodarbināto iedzīvotāju skaita, izņemot Silēziju (PL) un Žiu ieleju (RO), kur tas bija attiecīgi 4 % un 14 %. **5. attēlā** parādīts, ka laikā no 2014. līdz 2020. gadam kalnrūpniecībā tieši nodarbināto skaits ir samazinājies. Dažos reģionos darbinieku skaita samazinājums tika panākts darbinieku dabisko svārstību un pensionēšanās vecuma sasniegšanas rezultātā, piemēram, Lauzicā (DE) un Silēzijā (PL), savukārt citos reģionos, piemēram, Morāvijas-Silēzijas apgabalā (CZ), ogļu ieguves uzņēmumiem darbinieki bija jāatlaiz.

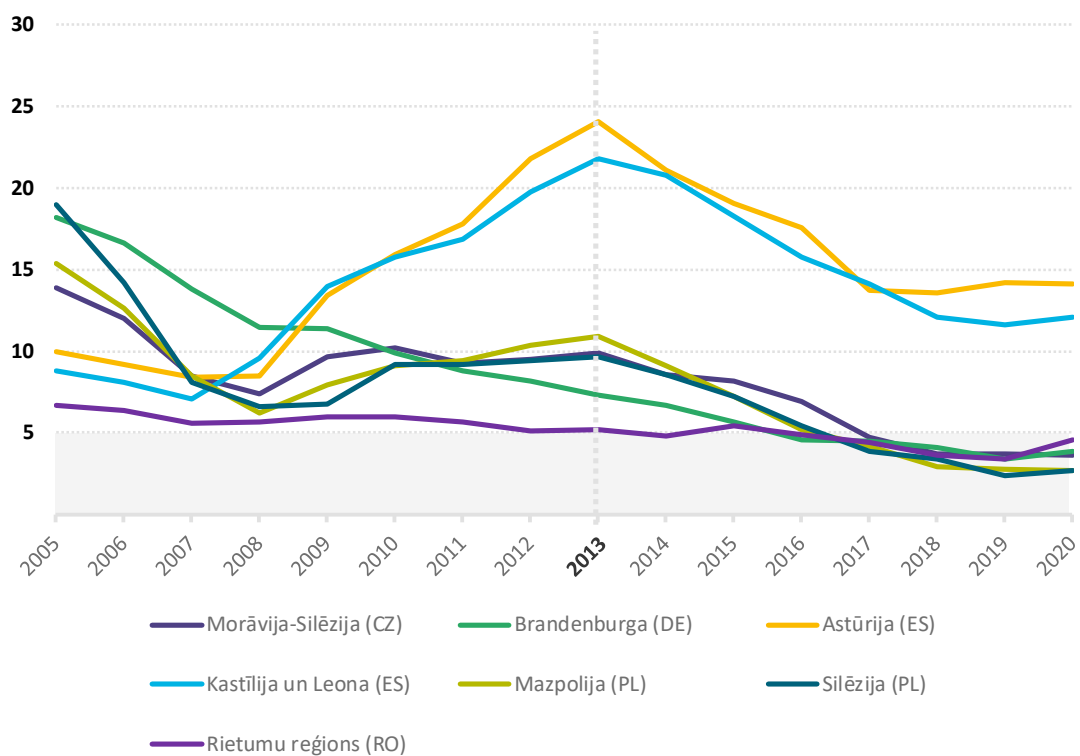
5. attēls. Tiešās darbvietas ogļu ieguves nozarē no 2014. līdz 2020. gadam

Avots: ERP, pamatojoties uz dalībvalstu datiem.

28 6. attēlā parādīts, kā kopš 2005. gada ir mainījies bezdarba līmenis atlasītajos ogļu reģionos. No 2014. gada sarūkošais bezdarba līmenis liecina, ka situācija darba tirgū kopumā bija pozitīva darba meklētājiem, samazinot risku, ka atlaistie ogļrūpniecības darbinieki paliek bez darba. Līdz 2020. gadam bezdarba līmenis ir samazinājies zem 5 % visos aptvertajos reģionos, izņemot divos reģionos Spānijā. Bezdarba līmenis šajos divos reģionos tomēr bija zemāks par bezdarba līmeni valstī (15,5 %). Neraugoties uz šiem uzlabojumiem, bezdarba līmeņa analīze, iespējams, neatspoguļo dažas grūtības, ar kurām bezdarbnieki saskaras darba tirgū (sk. **1. izcēlumu**).

6. attēls. Bezdarba līmenis, 2005.–2020. gads (%)

Avots: ERP, pamatojoties uz Eurostat datiem par bezdarba līmeni vecumā no 15 līdz 74 gadiem.

1. izcēlums

Trim ceturtdaļām cilvēku vecumā no 15 līdz 65 gadiem Žiu ielejā (Rumānija) nav darba

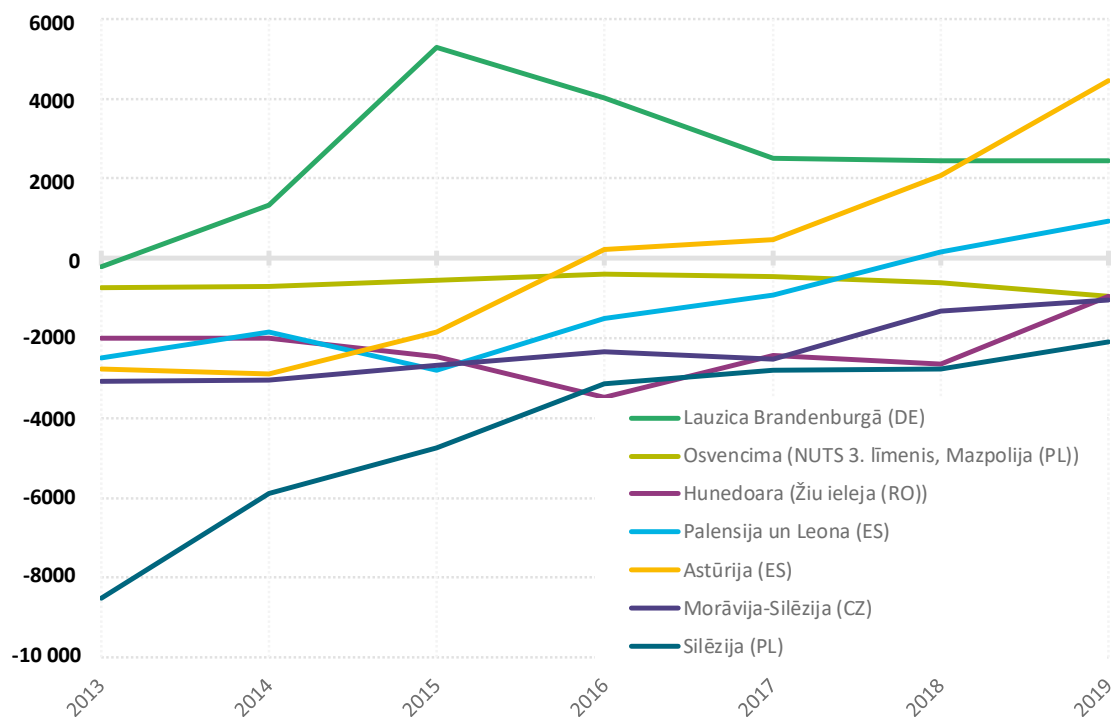
Žiu ielejā pēc ogļu nozares pārstrukturēšanas nodarbināto skaits samazinājās no 70 000 cilvēkiem 1995. gadā līdz 25 000 cilvēkiem 2019. gadā. 2019. gadā cilvēku skaits vecumā no 15 līdz 65 gadiem bija 100 000 cilvēku. Tikai 1489 cilvēku tika uzskatīti par bezdarbniekiem, jo viņi aktīvi meklēja darbu un bija reģistrējušies nodarbinātības birojā. Līdz ar to bezdarba līmenis sniedz nepilnīgu priekšstatu par sarežģīto nodarbinātības situāciju Žiu ielejā.

Saskaņā ar Ogļu ieguves reģionu pārkārtošanās iniciatīvu¹⁶ ekonomika Žiu ielejā kopumā nav diversificēta un joprojām lielā mērā atkarīga no kalnrūpniecības darbībām. Žiu ielejas iedzīvotāju skaita vispārējo samazināšanos ir sekmējusi ielejas norobežotība un transporta infrastruktūras pasliktināšanās, vides degradācija un pakāpeniska raktuvju slēgšana un ar tām saistītās atlaišanas. Neraugoties uz zināmu ekonomikas pārstrukturēšanu, reģionam ir ierobežota pievilcība privāto ieguldītāju acīs.

29 Pārējos mūsu izlasē iekļautajos reģionos, izņemot Lauzicu (DE) un Astūriju (ES), laikā no 2013. līdz 2020. gadam bija vērojams negatīvs migrācijas saldo, citiem vārdiem sakot, vairāk cilvēku pameta reģionus, nekā tajos apmetās uz dzīvi (sk. **7. attēlu**). Tas arī daļēji veicināja bezdarba līmeņa samazināšanos, jo daži bezdarbnieki nolēma pamest reģionu un meklēt jaunu darbu citur.

¹⁶ Eiropas Komisija, “*Regional profile Jiu Valley*”, Ogļu ieguves reģionu pārkārtošanās iniciatīva, 2020.

7. attēls. Migrācijas saldo atlasītajos reģionos 2013.–2019. gadā

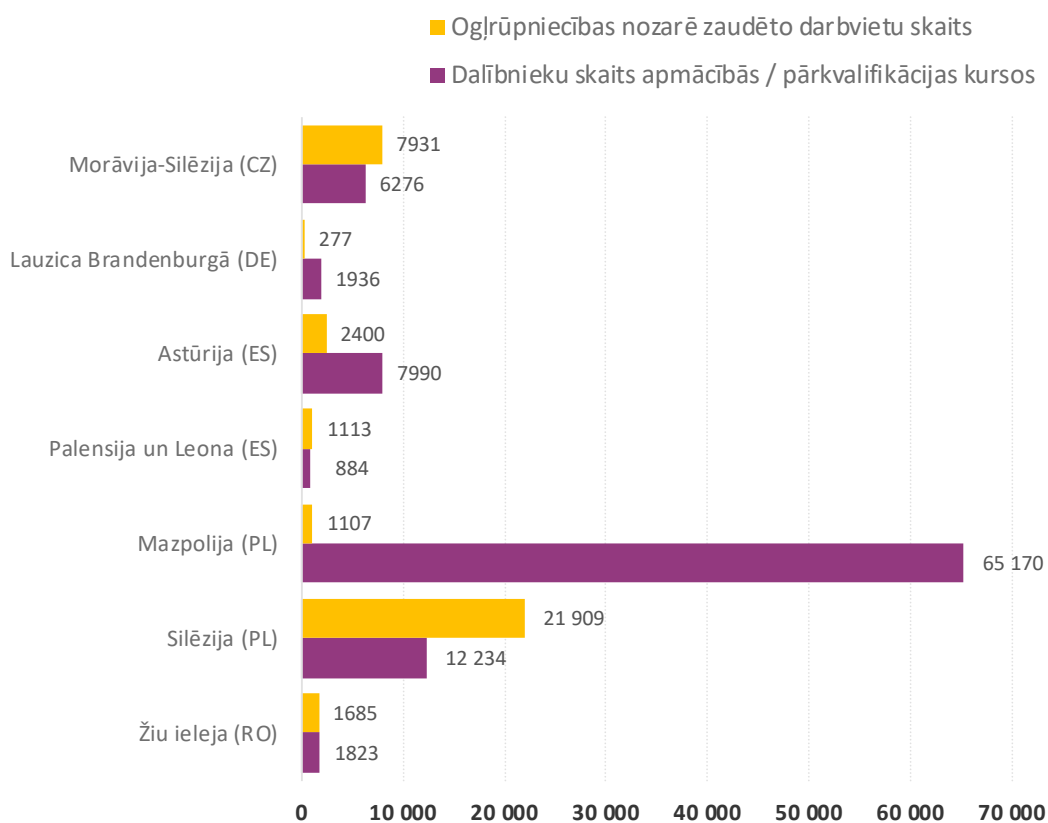

Avots: ERP, pamatojoties uz Eurostat datiem.

Atlaistajiem ogļrūpniecības darbiniekiem bija pieejamas ES finansētas apmācības, bet trūkst datu par dalību tajās

30 **8. attēlā** ir apkopots no Eiropas Sociālā fonda sniegtais atbalsts mācību kursiem un pasākumiem, kas revīzijā ietvertajos reģionos pieejami bezdarbniekiem, tostarp atlaistajiem ogļrūpniecības darbiniekiem. Lielākajā daļā arī reģionu valsts līdzekļi tika izmantoti tam, lai nodrošinātu apmācības un pārkvalifikāciju bezdarbniekiem un atlaistajiem ogļrūpniecības darbiniekiem.

8. attēls. No ESF finansētās darbības 2014.–2020. gadā

Avots: ERP, pamatojoties uz dalībvalstu datiem.

31 2. izcēlumā ir aprakstīti divi projekti, ar kuriem īpaši atbalstīja bijušos ogļrūpniecības darbiniekus. Šo projektu dalībnieku skaits revidētajos reģionos veidoja mazāk nekā 2 % no zaudētajām darbvietām ogļu ieguves nozarē. Attiecībā uz diviem atbalstītajiem projektiem Morāvijā-Silēzijā (CZ) un Palensijā un Leonā (ES) var secināt, ka sākotnēji šie projekti bija vērsti uz lielāku dalībnieku skaitu nekā to cilvēku skaits, kuri galu galā tajos piedalījās.

2. izcēlums

Piemērs ES finansētiem pasākumiem, kas paredzēti atlaistajiem ogļrūpniecības darbiniekiem

Morāvijā-Silēzijā (CZ) no ESF piešķīra 370 000 EUR projektam, kas dalībniekiem piedāvāja darbvieta diagnostiku, apmācības, pārkvalifikāciju un darba piemeklēšanu. No 338 šajā projektā iesaistītajiem cilvēkiem 260 (77 %) strādāja ogļu ieguves uzņēmumā. Revīzijas laikā 324 dalībnieki bija pabeiguši plānotos pasākumus, un 278 dalībnieki pēc programmas beigšanas ieguva darbu. Projekta sākotnējais budžets bija četras reizes lielāks, bet darba tirgū novērojamo pozitīvo tendenču dēļ tas bija jāsamazina, jo potenciālo dalībnieku interese bija mazāka, nekā plānots.

Palensijā un Leonā (ES) Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonds (EGF) piešķīra 1,02 miljonus EUR, lai finansētu projektu nolūkā uzlabot bijušo kalnrūpniecības darbinieku nodarbināmību. Šā fonda mērķis ir risināt problēmu saistībā ar plaša mēroga darbinieku atlaišanu, ko izraisījusi rūpniecības pārstrukturēšana. Projekts nodrošināja apmācību 198 bijušajiem ogļrūpniecības darbiniekiem jeb 58 % no sākotnējā mērķrādītāja (339). Saskaņā ar pieejamo informāciju 81 darbiniekam (41 %) apmācību rezultātā izdevās atrast darbu.

32 ESF tiesību aktos dalībvalstīm nebija noteikts pienākums sniegt datus atsevišķi par bijušajiem ogļrūpniecības darbiniekiem. Attiecīgās iestādes atlasītajos reģionos nevarēja iegūt informāciju par bijušajiem ogļrūpniecības darbiniekiem. Līdz ar to nebija iespējams noteikt to atlaisto ogļrūpniecības darbinieku skaitu, kuri piedalījās ES finansētajos pasākumos, un šo pasākumu ieguldījumu, palīdzot dalībniekiem atrast jaunu darbu. Informācija bija pieejama tikai par dažiem mērķtiecīgiem pasākumiem, piemēram, tiem, kas aprakstīti [2. izcēlumā](#).

Dalībvalstis izmantoja ES līdzekļus teritoriālajai kohēzijai, bet nepievērsās ogļu ieguves reģionu pārkārtošanai

33 Mēs pārbaudījām, vai dalībvalstis kopā ar Komisiju ir apzinājušas sociālekonomiskās attīstības vajadzības un attiecīgi mērķtiecīgi noteikušas tām līdzekļus. Mēs vērtējām, vai:

- o dalībvalstis savās DP, analizējot stiprās un vājās puses, iespējas un draudus (SVID), ir apzinājušas ogļu ieguves apjoma samazināšanos un sagatavojušas stratēģiskus dokumentus par sociālekonomisko pārkārtošanu;

- o dalībvalstis ar Komisijas atbalstu ir ieguldījušas ES līdzekļus darbībās, kas veicina enerģētikas pārkārtošanu un ekonomiskās struktūras attīstību attiecīgajos ogļu reģionos un sniedz acīmredzamus ieguvumus, piemēram, rada jaunas darbvietas, palielina atjaunīgo resursu jaudu un samazina enerģijas patēriņu;
- o Komisija pēc Parīzes nolīguma pieņemšanas ir rīkojusies, lai atbalstītu ogļu reģionus pārejas posmā saskaņā ar to konkrētajām vajadzībām.

Vairums pārkārtošanas stratēģiju tika izstrādātas nesen

34 2014.–2020. gadā ES līmenī nebija likumīgas prasības sagatavot sociālekonomiskās vai enerģētikas pārkārtošanas stratēģiju ogļu reģioniem. Tomēr uzskatām, ka šāda stratēģija būtu bijusi laba prakse, jo īpaši tāpēc, ka visos atlasītajos reģionos, izņemot Brandenburgā, ogļu ieguves apjoms ievērojami samazinājās un ogļu ieguve vairs nebija ekonomiski ienesīga darbība. **2. tabulā** ir sniegts pārskats par sociālekonomisko stratēģiju izstrādi atlasītajos ogļu reģionos. Mūsu pārskats par pārkārtošanas stratēģijām liecina, ka laikā no 2018. līdz 2021. gadam publicētās stratēģijas ietver reģiona SVID analīzi vai līdzīgu analīzi un ka to izstrādē bija iesaistītas galvenās ieinteresētās personas.

2. tabula. Pārskats par sociālekonomiskās pārkārtošanas stratēģijām atlasītajos reģionos

Reģions	Komentāri
Morāvija-Silēzija (CZ)	Čehijas valdība 2015. gadā nolēma īstenot programmu <i>RE:START</i> , kuras mērķis ir atbalstīt trīs Čehijas ogļu reģionu ekonomisko pārstrukturēšanu. Pirmais <i>RE:START</i> rīcības plāns tika izstrādāts 2017.–2030. gadam. 2019. gadā publicētajā reģionālajā stratēģijā 2019.–2027. gadam ir izklāstīta sociālekonomiskās pārkārtošanas nepieciešamība, kā arī ogļrūpniecības negatīvā ietekme uz vidi un klimatu.
Lauzica (DE)	Konkrētas sociālekonomiskās pārkārtošanas stratēģijas Lauzicas apgabalam tika izstrādātas pēc 2017. gada, kad Vācijā pieņēma stratēģiju par atteikšanos no ogļu ieguves, kurā līdz 2038. gadam Brandenburgai tika piešķirts valsts atbalsts 17 miljardu EUR apmērā.

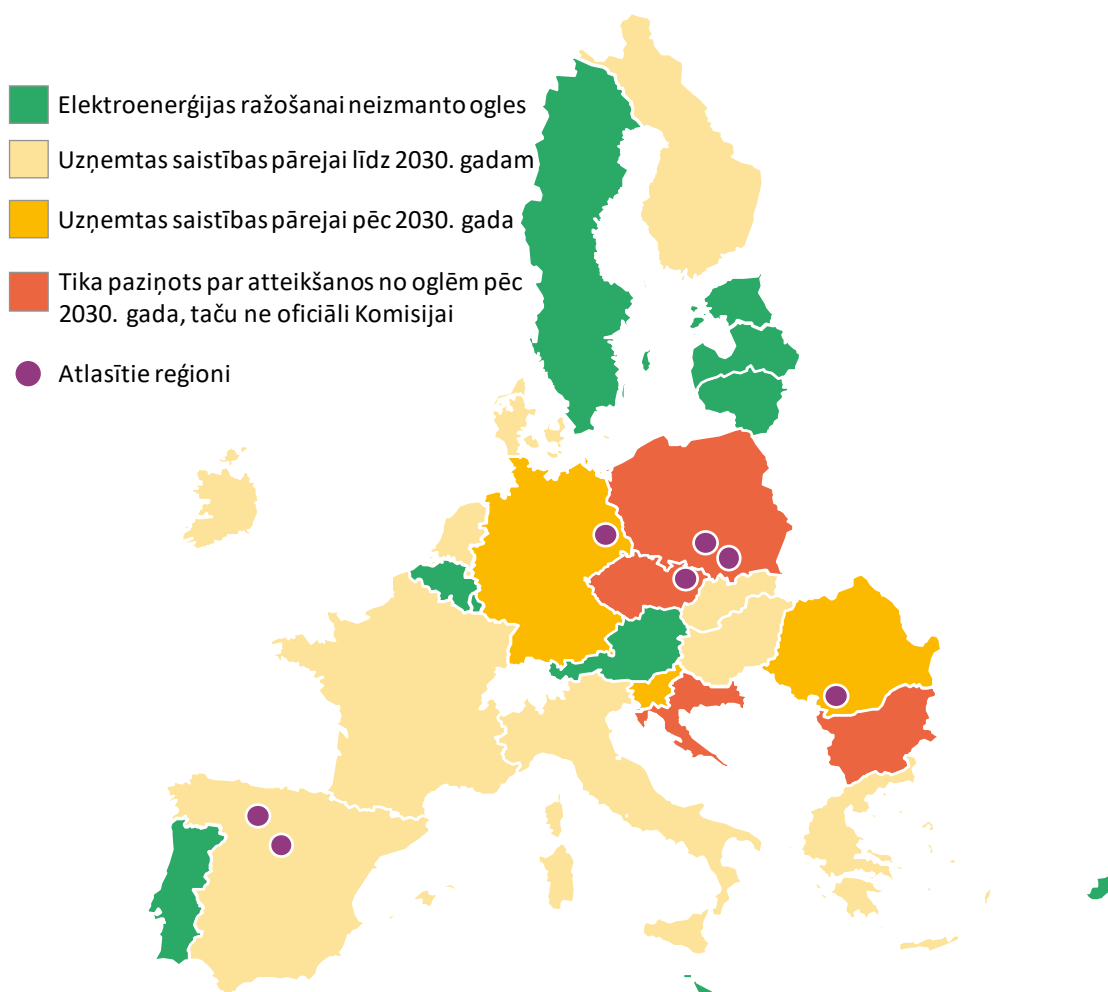
Astūrija (ES)	Ņemot vērā to, ka 2013. gadā salīdzinoši maz ogļraču bija ekonomiski aktīvi un kalnrūpniecības darbības 2018. gadā bija pārtrauktas, 2013.–2018. gada stratēģijā paredzētie līdzekļi galvenokārt tika izlietoti, lai izmaksātu kompensācijas bijušajiem ogļračiem. Stratēģijās 2019.–2027. gadam galvenā uzmanība pievērsta ogļu ieguves reģionu ekonomikas atjaunošanai un citu nozaru attīstībai nolūkā panākt to strukturālu pārveidi.
Palensija un Leona (ES)	
Silēzija (PL)	Vajadzība pēc sociālekonomiskās un enerģētikas pārkārtošanas jau tika uzsvērtā 2013. gada stratēģijā, bet attiecīgais rīcības plāns “reģiona pārveidei” tika publicēts tikai 2019. gadā. 2020. gadā tika pieņemta jauna reģionālā stratēģija, kurā lielāka uzmanība pievērsta reģiona sociālekonomiskajai pārveidei.
Mazpolija (PL)	Lai gan 2011. gada stratēģijā bija iekļauti pasākumi, ar kuriem īstenot sociālekonomisko pārkārtošanu, stratēģijā “Eiropa 2020” plānotie pasākumi labāk atbilst pārkārtošanas vajadzībām.
Žiu ieleja (RO)	Revīzijas laikā Žiu ielejas sociālekonomiskās un vides attīstības stratēģija 2022.–2030. gadam bija apstiprināšanas procesā. Stratēģija tika izstrādāta, izmantojot ES līdzekļus, un tās pamatā bija mikroreģiona izaicinājumu un iespēju analīze, un tajā tika ņemts vērā attiecīgo ieinteresēto personu viedoklis. Šī ir trešā Žiu ielejas attīstības stratēģija. 2016. gadā apstiprinātā stratēģija tā arī netika īstenota. Stratēģija 2002.–2010. gadam būtiski neietekmēja Žiu ielejas sociāli ekonomisko situāciju.

Avots: ERP.

35 Oficiālās saistības pakāpeniski pārtraukt ogļu ieguvi tika uzņemtas laikā no 2016. līdz 2022. gadam (sk. [9. attēlu](#)) un veicināja pārkārtošanas stratēģiju neseno izstrādi atlasītajos reģionos. Integrētajos nacionālajos enerģētikas un klimata plānos (NEKP) 2021.–2030. gada periodam ir izklāstīts, kā dalībvalstis plāno risināt tādas jautājumus kā energoefektivitāte, atjaunīgie energoresursi un siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana. Tos pēdējo reizi atjaunināja 2019. gadā, kas nozīmē, ka jaunāko saistību ietekme vēl nav atspoguļota pašreizējos plānos. Dalībvalstīm līdz 2023. gada jūnijam jāiesniedz Komisijai nacionālo enerģētikas un klimata plānu atjauninājumu projekti¹⁷.

¹⁷ Regula (ES) 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību (OV L 328, 21.12.2018.), 1. lpp.

9. attēls. Valstu stāvoklis attiecībā uz pakāpenisku atteikšanos no oglēm (2022. gada maijs)

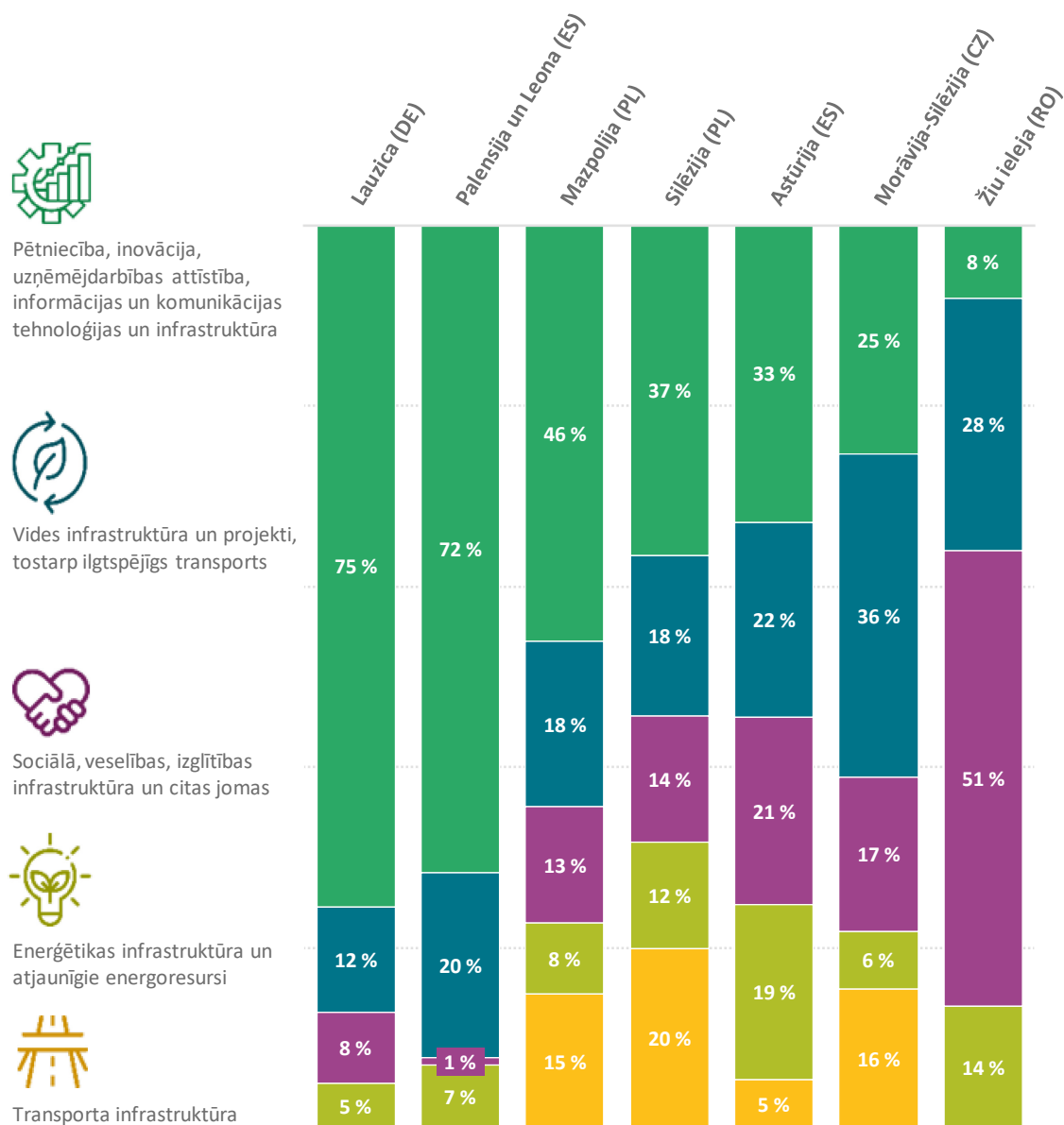

Avots: ERP, pamatojoties uz Eiropas Komisijas rīcībā esošo [informāciju](#).

Bija pieejams ERAF un KF atbalsts, bet tā ietekme uz enerģētikas pārkārtošanu un nodarbinātību bija ierobežota

36 *10. attēlā* parādīta ERAF apguve atlasītajos ogļu reģionos, tostarp saskaņā ar valsts līmeņa programmām. Lauzicā (DE), Palensijā un Leonā (ES) un Mazpolijā (PL) liela daļa ERAF finansējuma tika novirzīta pētniecībai, inovācijai un uzņēmējdarbības attīstībai. Žiu ielejā (RO), Silēzijā (PL) un Morāvijā-Silēzijā (CZ) ievērojama līdzekļu daļa tika ieguldīta ar mērķi uzlabot sociālo, veselības aprūpes, izglītības un transporta infrastruktūru. Visos reģionos, izņemot Lauzicu, vairāk nekā 18 % no ERAF finansējuma tika izlietoti vides uzlabošanai, piemēram, notekūdeņu attīrīšanas iekārtām vai pasākumiem gaisa kvalitātes uzlabošanai. Līdz 2021. gada pēdējam ceturksnim mūsu revīzijā aptvertie septiņi reģioni apstiprināja ES atbalstu 9,5 miljardu EUR apmērā ERAF projektu finansēšanai.

10. attēls. 2014.–2020. gada ERAF līdzekļu izlietojums atlasītajos ogļu reģionos

Avots: ERP, pamatojoties uz dalībvalstu un atlasīto ogļu reģionu sniegto informāciju.

37 Četros reģionos papildus ERAF finansējumam projektu atbalstīšanai izmantoja 2,5 miljardus EUR no Kohēzijas fonda. Žiu ieleja (RO) saņēma ievērojamu šā finansējuma daļu – 46 % no reģiona Kohēzijas fonda un ERAF izdevumiem kopā. Atbalstīto projektu mērķis bija atjaunot un modernizēt ūdens un notekūdeņu sistēmu Hunedoaras žudecā. Silēzijā (PL) un Mazpolijā (PL) Kohēzijas fonda līdzekļi veidoja attiecīgi 28 % un 22 % no abiem minētajiem fondiem kopā, un lielākā daļa tika izlietota Eiropas transporta tīkla dzelzceļa, automaģistrāļu un ceļu būvniecībai. Morāvijā-Silēzijā

(CZ) Kohēzijas fonda finansējums veidoja 14 % no šo divu fondu piešķirumiem kopā, un to arī lielā mērā izmantoja, lai atbalstītu transporta infrastruktūras projektus.

38 *3. tabulā* ir parādīts to darbvietu skaits, kas tiks radītas tieši ar ERAF atbalstu, saskaņā ar datiem, kas saņemti no vadošajām iestādēm. To līmenis salīdzinājumā ar vidējo bezdarba līmeni 2014.–2020. gadā atlasītajos reģionos ir zems (zem 5 %). ERAF, veicinot pieprasījumu pēc produktiem un pakalpojumiem subsidētos projektos, arī netieši rada darbvietas, taču dati par šādām netieši radītām darbvietām nav pieejami.

3. tabula. Pārskats par darbvietām, kas tiks tieši radītas ar 2014.–2020. gada ERAF finansētajiem projektiem

Reģions	Darbvietu skaits (A)	Vidējais bezdarbnieku skaits 2014.–2020. gadā (B)	Izteikts procentos (A/B *100)
Morāvija-Silēzija (CZ)	387	33 800	1,1
Lauzica (DE)	110	24 000	0,5
Astūrija (ES)	668	74 700	0,9
Silēzija (PL)	3 802	93 600	4,1
Mazpolija (PL)	2 151	70 500	3,1
Žiu ieleja (RO)	104	75 000	0,1

Avots: ERP, pamatojoties uz dalībvalstu un Eurostat sniegto informāciju (Spānijas iestādes nav sniegušas informāciju par Palensiju un Leonu (ES)). Attiecībā uz Žiu ieleju (RO) mēs izmantojam to ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitu, kuriem nav darba, nevis vidējo bezdarbnieku skaitu (sk. [1. izcēlumu](#)).

39 Eiropas Komisijas 2020. gada ziņojumā¹⁸ novērtēts bijušo NUTS 2. līmeņa ogļu reģionu potenciāls ieguldīt atjaunīgajos energoresursos un radīt darbvietas, izmantojot šīs tīrās enerģijas tehnoloģijas. Turpmāk izklāstīts septiņu atlasīto reģionu novērtējums.

- Brandenbarga (Lauzica, DE), Astūrija (ES) un Kastīlija un Leona (Palensija un Leona, ES) ir reģioni, kuros, izvēršot tīrās enerģijas tehnoloģijas, pastāv liels nodarbinātības potenciāls.
- Mazpolijā (PL) un Rumānijas Rietumu reģionā (Žiu ieleja) (RO) līdz 2030. gadam varētu lēnām palielināt nodarbinātību, izvēršot tīrās enerģijas tehnoloģijas, taču

¹⁸ Eiropas Komisija, JRC, “*Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth*”, 2020, 5. un 6. lpp.

šo tehnoloģiju potenciālu darbvietu radīšanā varētu pilnībā īstenot tikai līdz 2050. gadam.

- o Morāvijā-Silēzijā (CZ) un Silēzijā (PL) bija ierobežotas iespējas ar ogļu nozari saistītās darbvietas pilnībā aizstāt ar darbvietām tīrās enerģijas tehnoloģiju nozarē.

40 No ES fondiem parasti nesubsidē lielākus projektus pilnveidotu atjaunīgās enerģijas tehnoloģiju uzstādīšanai, jo tiem mūsdienās būtu jārada pietiekamas ieņēmumu plūsmas un tie nesaņemtu dotācijas¹⁹. Tādējādi no ESI fondiem parasti atbalsta mazākas iekārtas. To apstiprināja mūsu veiktā analīze par ERAF izdevumiem septiņos atlasītajos reģionos, kuros līdzekļus galvenokārt izmantoja jaunām saules enerģijas paneļu iekārtām. Žiu ielejā (RO) nefinansēja nevienu atjaunīgās enerģijas iekārtu, un četros atlasītajos reģionos mazāk nekā 1 % no līgumā paredzētā ERAF finansējuma tika izlietots atjaunīgajiem enerģijas avotiem. Kā norādīts iepriekšējā punktā minētajā 2020. gada ziņojumā, Silēzija (PL) noslēdza līgumus par vislielāko ERAF izdevumu daļu atjaunīgo energoresursu jomā, proti, par aptuveni 3 %, un tas nodrošinās jaunu atjaunīgo energoresursu enerģijas jaudu, veidojot 2,3 % no reģiona potenciālās tehniskās jaudas.

41 ES princips “energoefektivitāte pirmajā vietā” paredz vispirms pievērsties energoefektivitātes jautājumiem un tikai tad ieguldīt papildu enerģijas apgādē. Revidētajos reģionos ERAF izdevumi energotaupības projektiem publiskajā infrastruktūrā, esošajos dzīvojamajos fondos, MVU un lielajos uzņēmumos svārstījās no 2,4 % no ERAF izdevumiem, par kuriem noslēgti līgumi (Palensijā un Leonā (ES)) līdz 15 % (Astūrijā (ES)).

42 Šo ES finansēto energoefektivitātes pasākumu paredzamo ietekmi varējām noteikt tikai attiecībā uz Morāviju-Silēziju (CZ), proti, paredzams, ka projekti 2014.–2020. gadam varētu radīt ikgadējus enerģijas ietaupījumus gandrīz 5 % apmērā no kopējā gada siltumenerģijas patēriņa reģionā. Silēzijas (PL) un Mazpolijas (PL) iestādes sniedza datus tikai par reģionālo programmu ietekmi, bet tos nesniedza par valsts līmeņa programmu ietekmi. Paredzams, ka katrā no šiem reģioniem ES finansētais energoetaupījums būs mazāks par 3 % no gada siltumenerģijas patēriņa un mazāks par

¹⁹ Regula (ES) Nr. 1303/2013, 61. pants (OV L 347, 20.12.2013., 320. lpp.).

1 % no gada elektroenerģijas patēriņa. Pārējie mūsu izlasē iekļautie reģioni mums nesniedza pietiekami pilnīgus datus, kas ļautu veikt aplēsi.

43 Mūsu ziņojumā par uzņēmumu energoefektivitāti mēs arī konstatējām, ka ES finansētie energoefektivitātes projekti sniegtu tikai nelielu ieguldījumu ES mērķu sasniegšanā²⁰. Eiropas Komisijas 2020. gada pētījuma²¹ rezultāti liecina, ka lielāko daļu enerģijas ietaupījumu valstu līmenī²² rada energoefektivitātes pienākumi vai enerģijas nodokļi.

ES nesen ievērojami palielināja atbalstu ogļu reģionu pārkārtošanai

44 2017. gada decembrī Komisija paziņoja par [Ogļu ieguves reģionu pārkārtošanās iniciatīvas](#) (“*CRIT*”) uzsākšanu, kuras budžets ir 3,1 miljons EUR. Iniciatīva ietvēra atvērta platformu, kas apvieno visas attiecīgās ieinteresētās personas un veicina zināšanu un pieredzes apmaiņu starp ogļu reģioniem. Tās ietvaros tika sniegta arī tehniskā palīdzība septiņiem izraudzītiem ogļu reģioniem (tostarp Astūrijas (ES), Silēzijas (PL), Mazpolijas (PL) un Žiu ielejas (RO) reģioniem). 2020. gada jūnijā Komisija izveidoja [Taisnīgas pārkārtošanās platformu](#), pamatojoties uz pieredzi, kas gūta *CRIT* platformā. *JRC* publicētajos ziņojumos²³ ir apzināti vairāki no šiem reģioniem un aprakstīts to profils.

45 Eiropas zaļā kursa ietvaros Komisija ierosināja Taisnīgas pārkārtošanās mehānismu, kas būtu vērsts uz reģioniem un nozarēm, ko visvairāk skar pāreja uz klimatneitrālu ekonomiku un kas ir atkarīgi no fosilā kurināmā, tostarp oglēm, kūdras

²⁰ Īpašais ziņojums 02/2022 “Energoefektivitāte uzņēmumos - Zināms enerģijas ietaupījums, bet nepilnības plānošanā un projektu atlasē”, 117.–120. punkts.

²¹ Eiropas Komisija, 2019. gada novērtējums par dalībvalstu progresu virzībā uz nacionālo 2020. gada energoefektivitātes mērķrādītāju sasniegšanu un Direktīvas 2012/27/ES (Energoefektivitātes direktīva) īstenošanu, kā prasīts Energoefektivitātes direktīvas 24. panta 3. punktā, COM(2020) 326 final, 2020, 3. attēls.

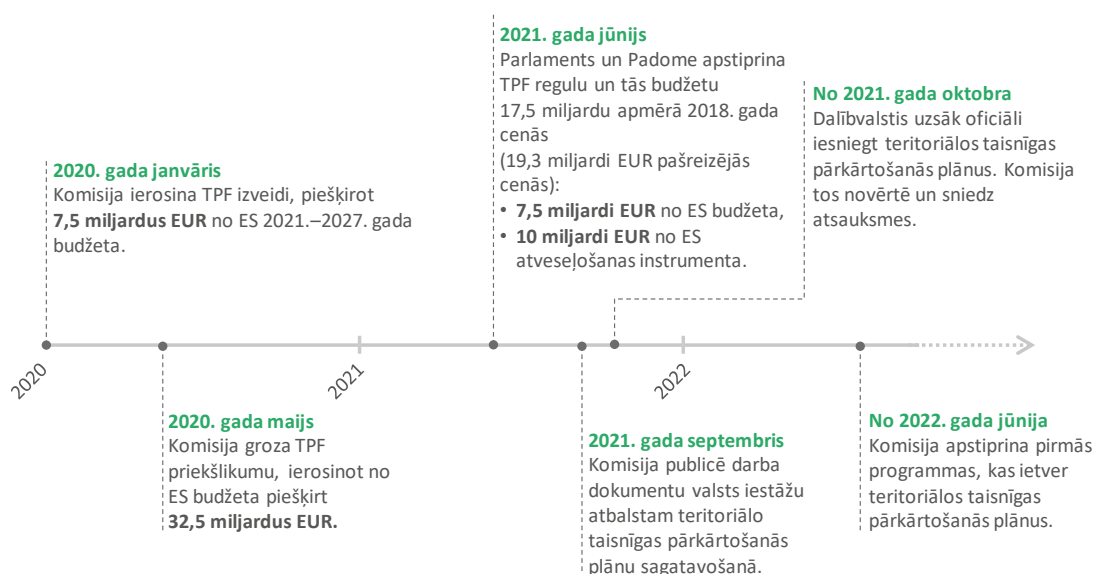
²² Energoefektivitātes direktīva, 7. pantā minētie ietaupījumi.

²³ Eiropas Komisija, *JRC*, “*EU coal regions: opportunities and challenges ahead*”, 2018; “*Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth*”, 2020. Eiropas Komisija, *JRC*, “*Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*”, 2021.

un degslānekļa, kā arī rūpnieciskajiem procesiem ar lielu siltumnīcefekta gāzu emisijas intensitāti ("pārkārtošanas skartie reģioni"). Mehānismu veido trīs pīlāri:

- Taisnīgas pārkārtošanās fonds²⁴, no kura galvenokārt dotācijām ir pieejami 19,3 miljardi EUR un kuru īsteno dalītā pārvaldībā Komisija un dalībvalstis (sk. [11. attēlu](#));
- taisnīgas pārkārtošanās shēma, kas *InvestEU* satvarā nodrošina budžeta garantijas, lai piesaistītu privātās investīcijas;
- publiskā sektora aizdevumu mehānisms, kurā EIB aizdevumi tiek apvienoti ar ES dotācijām.

11. attēls. TPF laika grafiks

Avots: ERP, pamatojoties uz tiesību aktiem un Komisijas sniegto informāciju.

46 Mūsu atzinumā²⁵ par Komisijas priekšlikumiem TPF regulai norādījām, ka Komisija nav veikusi visaptverošu analīzi par to, kas šajos reģionos ir sasniegts ar iepriekšējo ES finansējumu, vai par to atlikušajām vajadzībām. Tajā uzsvērām, cik svarīga ir dažādu finansējuma avotu koordinācija un papildināmība. Jo īpaši norādījām uz risku, ka līdzekļi, kas paredzēti pārkārtošanas sociālekonomisko un vidisko izmaksu samazināšanai, var tikt izlietoti bez pārkārtošanas faktiskas īstenošanas, jo daži reģioni

²⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes [Regula \(ES\) 2021/1056](#) (2021. gada 24. jūnijs), ar ko izveido Taisnīgas pārkārtošanās fondu (OV L 231, 30.6.2021., 1. lpp.).

²⁵ [Atzinums 5/2020](#) par Komisijas 2020. gada 14. janvāra un 2020. gada 28. maija priekšlikumiem Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Taisnīgas pārkārtošanās fondu, 2020/006(COD).

nepārveidos savas oglekļietilpīgās nozares. Šo risku pastiprina samērā ierobežotais programmas termiņš. ES Atveseļošanas instrumenta līdzekļi 10,87 miljardu EUR apmērā būs jāpiešķir līdz 2023. gada beigām un jāizmanto līdz 2026. gada beigām.

47 Teritoriālie taisnīgas pārkārtošanās plāni ir TPF īstenošanas centrālais elements. 2022. gada augustā bija apstiprināti desmit teritoriālie taisnīgas pārkārtošanās plāni. Krievijas iebrukums Ukrainā 2022. gadā un tā ietekme uz enerģijas tirgu var arī aizkavēt pāreju no oglēm un ietekmēt pārkārtošanās plānu īstenošanu.

48 TPF regulā ir noteikti vairāki elementi, kas dalībvalstīm ir jāapraksta savos taisnīgas pārkārtošanās plānos, tostarp pārkārtošanās process valsts līmenī, visvairāk skarto reģionu pārkārtošanās problēmas un paredzamais TPF ieguldījums²⁶. Komisijas dienestu darba dokumentā par teritoriālajiem taisnīgas pārkārtošanās plāniem²⁷ ir izklāstīts Komisijas dienestu viedoklis par plānošanas prasībām. Attiecībā uz nosacījumiem plānu pieņemšanai dokumentā ir aprakstītas situācijas, kurās Komisija varētu pieņemt vai noraidīt dalībvalstu priekšlikumus. Šie nosacījumi var daļēji mazināt dažus no mūsu atzinumā konstatētajiem riskiem, taču revīzijas laikā bija pārāgri vērtēt, kā tie tiks piemēroti praksē.

Neraugoties uz vispārēju progresu, dažās dalībvalstīs ogles joprojām ir nozīmīgs siltumnīcefekta gāzu emisiju avots

49 Mēs pārbaudījām ogļu radīto siltumnīcefekta gāzu emisiju izmaiņas. Mēs vērtējām, vai:

- ogles elektroenerģijas un siltuma ražošanai tiek izmantotas mazāk (un attiecīgi rodas mazāk CO₂ emisiju) līdz ar ES katlu ogļu ražošanas apjoma samazināšanos;
- ir pieejamas ticamas aplēses par metāna emisijām no aktīvām un pamestām ogļraktuvēm, kā arī noteikumi un stimuli ar mērķi ierobežot metāna emisijas no slēgtām raktuvēm.

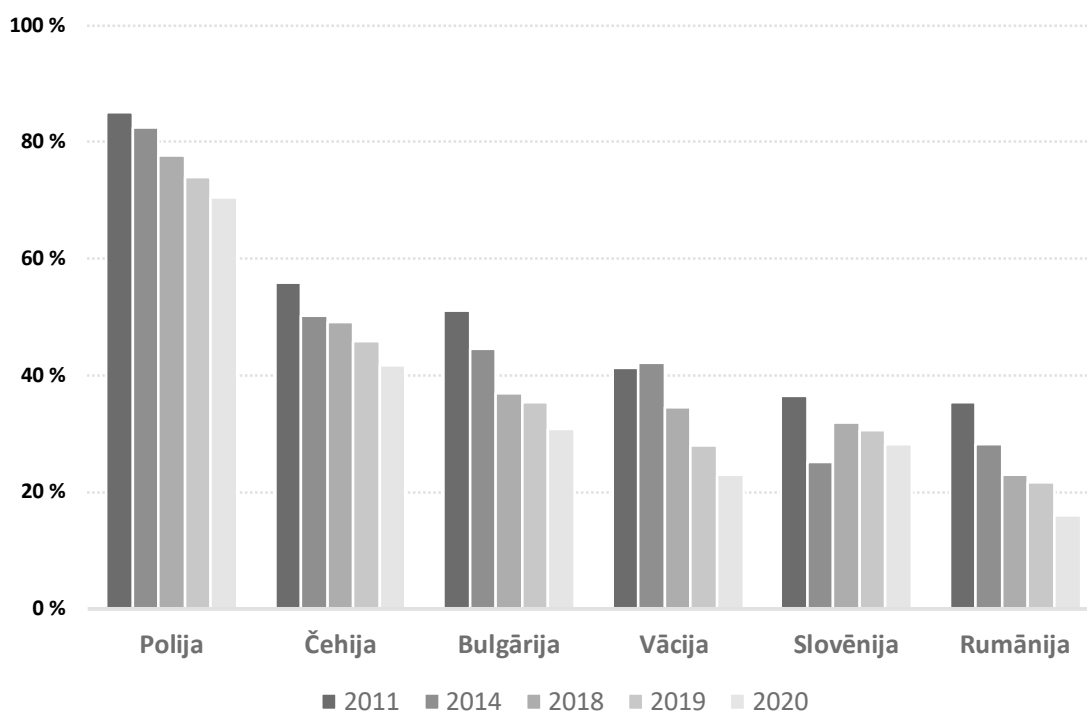
²⁶ Regula (ES) 2021/1056, 11. pants.

²⁷ Komisijas dienestu darba dokuments par taisnīgas pārkārtošanās teritoriālajiem plāniem, SWD(2018) 275 final.

No ogļu sadedzināšanas radītās CO₂ emisijas ir samazinājušās, bet vietējās ogles dažkārt ir aizstātas ar importa oglēm vai citu fosilo kurināmo

50 ES-27 valstīs laikā no 1990. līdz 2020. gadam CO₂ emisijas no ogļu izmantošanas elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanai samazinājās par 59 %. **12. attēlā** redzams, ka 2020. gadā no oglēm saražotās bruto elektroenerģijas un siltumenerģijas īpatsvars sešās ES valstīs joprojām pārsniedza 15 %. Sešās ES valstīs, kas aprakstītas **12. attēlā**, ogļu sadedzināšana elektroenerģijai un siltumenerģijai 2020. gadā radīja no 9 % līdz 32 % no kopējām siltumnīcefekta gāzu emisijām (izņemot emisijas un oglekļa piesaistītājus no zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības, kā arī starptautiskās aviācijas radītās emisijas)²⁸.

12. attēls. No oglēm saražotās bruto elektroenerģijas un siltumenerģijas īpatsvars

Avots: ERP, pamatojoties uz Eurostat publicētajiem EVA datiem.

51 No oglēm saražotās elektroenerģijas un siltumenerģijas īpatsvars visā ES laikā no 2013. līdz 2020. gadam samazinājās par 11 procentpunktiem, proti, no 25 % līdz 14 %. Lai gan no atjaunīgajiem energoresursiem saražotās elektroenerģijas un siltumenerģijas īpatsvars tajā pašā periodā palielinājās par 11 procentpunktiem, arī no

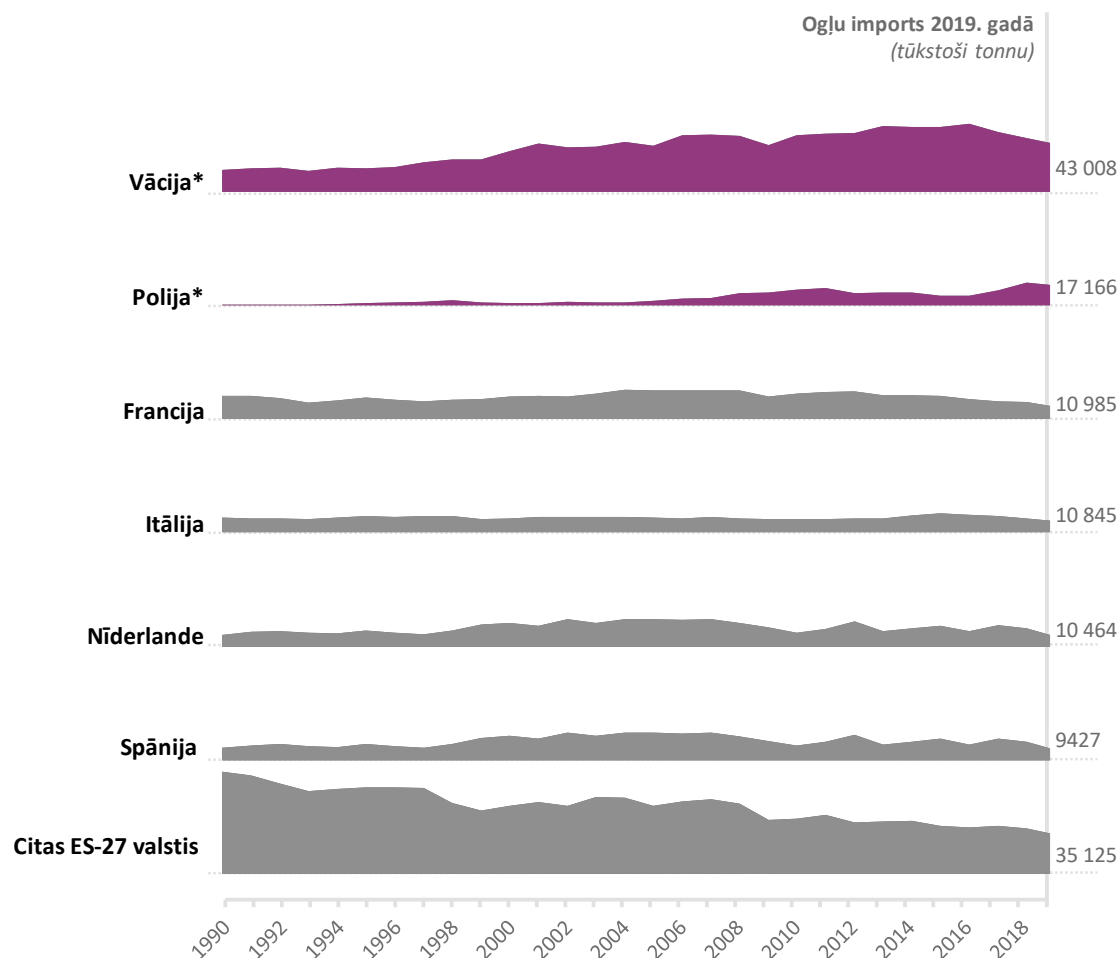
²⁸ EVA, "Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2020 and inventory report 2022", 2022, 80. un 102. lpp.

fosilās gāzes saražotās enerģijas īpatsvars palielinājās par 4 procentpunktiem (sk. **1. attēlu**). Revīzijā iekļautajos reģionos un attiecīgajās dalībvalstīs mēs kopumā konstatējām, ka ogles ir aizstātas ne tikai ar ilgtspējīgiem enerģijas avotiem.

- Čehijā laikā no 2014. līdz 2019. gadam akmeņogļu ražošana Morāvijā-Silēzijā (CZ) samazinājās par 60 %. Akmeņogļu importa pieauguma dēļ CO₂ emisijas, ko radīja akmeņogļu sadedzināšana Čehijā, samazinājās tikai par 32 %.
- Lauzicā (DE) aktīvajās raktuvēs saražoja vairāk ogļu, lai segtu zaudēto ražošanas apjomu slēgtajās Kotbusas raktuvēs.
- Spānijā laikā no 2013. līdz 2019. gadam CO₂ emisijas no ogļu sadedzināšanas elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanai samazinājās par 63 %. Tomēr aptuveni 40 % no šā CO₂ emisiju samazinājuma aizstāja plašāka fosilās gāzes izmantošana.
- Polijā laikā no 2014. līdz 2020. gadam akmeņogļu ražošanas apjoms samazinājās par 25 %, bet izmantošana – tikai par 15 %, jo vietējā ražošana tika daļēji aizstāta ar importu.
- Žiu ielejā (RO) ogļu ražošanas samazinājumu daļēji aizstāja lielāks fosilās gāzes imports.

52 **13. attēlā** ir parādītas tās ES dalībvalstis, kas 2019. gadā importēja visvairāk ogļu, no kurām 91,5 % bija akmeņogles. Vācija un Polija pēdējo 15 gadu laikā ir ievērojami palielinājušas ogļu importu, savukārt pārējā ES ogļu imports kopumā samazinās.

13. attēls. Ogļu imports

*Dalībvalstis, kurās imports ir lielāks nekā 1990. gadā: Čehija, Vācija, Polija un Slovēnija

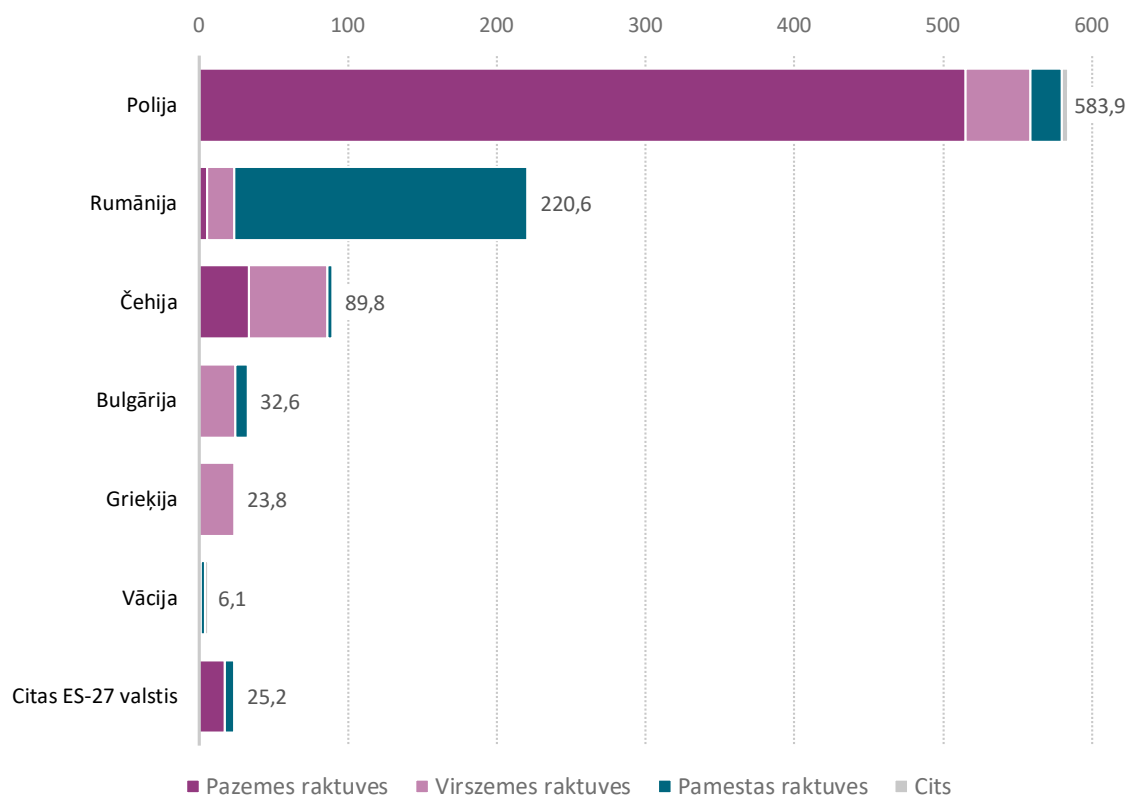
Avots: ERP, pamatojoties uz Eurostat datiem.

Dalībvalstis līdz šim maz uzmanības ir veltījušas metāna emisijām no slēgtām vai pamestām ogļraktuvēm

53 14. attēlā parādīts, ka lielākais metāna emisiju avots ogļu ieguvē un apstrādē ir Polija, kam seko Rumānija un Čehija, kuras kopā veido 89 % no visām metāna emisijām²⁹. Grafikā arī redzams, ka aktīvās pazemes raktuves ir galvenais metāna emisiju avots. Tā kā metāna koncentrācija šajās raktuvēs tiek pastāvīgi pārbaudīta veselības un drošības apsvērumu dēļ, aplēses par metāna emisijām, kas paziņotas nacionālajos siltumnīcefekta gāzu inventarizācijas pārskatos par aktīvajām pazemes raktuvēm, tiek uzskatītas par uzticamām.

²⁹ EVA, "Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2019 and inventory report 2021", 2021, 346. lpp.

14. attēls. Aplēstās metāna emisijas no ogļraktuvēm 2019. gadā (tūkstoši tonnu)

Avots: ERP, pamatojoties uz datiem EVA siltumnīcefekta gāzu inventarizācijas pārskatos.

54 Emisijas no virszemes raktuvēm nevar mērīt nepārtraukti, jo tās ir izkliedētas plašā teritorijā. Tādējādi visprecīzākās aplēses metodes pamatā ir katrās aktīvajās raktuvēs iegūto ogļu daudzums, kas reizināts ar emisijas faktoru. Metāna emisiju aplēses no slēgtām vai pamestām pazemes raktuvēm ir visprecīzākās, jo šajās noslēgtajās raktuvēs metāns netiek nepārtraukti mērīts, un tas ļauj aprēķināt uzticamākus emisijas koeficientus. 2020. gada³⁰ pētījumā tika prognozēts, ka metāna emisiju īpatsvars visā ogļrūpniecībā, ko rada slēgtas (neappludinātas) vai pamestas raktuves, nākotnē ievērojami palielināsies galvenokārt tāpēc, ka samazināsies emisijas no aktīvajām raktuvēm un dziļākām šahtām nesen slēgtās raktuvēs.

55 Dažas dalībvalstis, tostarp Čehija, Vācija un Polija, ievieš stimulus subsīdiju, valsts atbalsta un nodokļu atvieglojumu veidā ieguldījumiem sistēmās, kurās

³⁰ N. Kholod un citi, "Global methane emissions from coal mining to continue growing even with declining coal production, *Journal of Cleaner Production*", 256. sējums, 120489, 2020.

elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanai izmanto metānu no slēgtām vai pamestām raktuvēm. Tomēr tikai dažās mūsu revīzijā iekļautajās valstīs elektroenerģijas ražošanai izmanto metānu no slēgtām vai pamestām raktuvēm, izņemot Vāciju, kurā tiek īstenoti vairāk nekā 50 šādi projekti³¹.

56 Pašlaik nav ES mēroga noteikumu, kas ierobežotu metāna emisijas no ogļu ieguves un apstrādes. Tomēr Komisija, 2021. gadā publicējot regulas priekšlikumu³², ir rīkojusies, lai iegūtu precīzāku informāciju par metāna emisijām no aktīvām, slēgtām vai pamestām ogļraktuvēm un samazinātu šīs emisijas. **15. attēlā** ir aprakstīti šā priekšlikuma elementi, kuri attiecas uz ogļu nozari.

15. attēls. Galvenie elementi ierosinātajā regulā par metāna emisijām, kuras rada ogļu nozare

	 Slēgtas vai pamestas pazemes ogļraktuves	 Aktīvas pazemes un virszemes ogļraktuves
Uzraudzība un ziņošana	<ul style="list-style-type: none"> • Visu slēgto vai pamesto ogļraktuvju uzskaites ieviešana • Mērišanas iekārtu uzstādīšana, regulāra mērišana un ziņošana 	<ul style="list-style-type: none"> • Noteikumu izstrāde par metāna emisiju uzraudzību un ziņošanu par tām
Mazināšana	<ul style="list-style-type: none"> • Mazināšanas plāna izstrāde un īstenošana ar mērķi risināt metāna emisiju jautājumu 	<ul style="list-style-type: none"> • Aizliegums pazemes ogļraktuvēs novadīt metānu un to sadedzināt lāpā no degazācijas stacijām (<i>no 2025. gada</i>) un no ventilācijas šahtām (<i>no 2027. gada</i>)

Avots: ERP, pamatojoties uz ierosināto regulu.

³¹ Ogļraktuvju metāna emisiju datubāze (*Coal Mine Methane Database*), ko pēc Globālās metāna iniciatīvas ogļu ieguves apakškomitejas pieprasījuma izstrādājusi ASV Vides aizsardzības aģentūras ogļu slāņa veidošanas programma.

³² **Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai** par metāna emisiju samazināšanu enerģētikas sektorā un ar ko groza Regulu (ES) 2019/942, COM/2021/805 final.

Secinājumi un ieteikumi

57 Revīzijā mēs vērtējam, vai 2014.–2020. gada periodā ES atbalsts ir efektīvi veicinājis sociālekonomisko un enerģētikas pārkārtošanu septiņos atlasītajos ES reģionos, kuros ogļrūpniecībā ir vērojama lejupslīde. Mēs secinām, ka ES atbalstam ogļu reģioniem bija ierobežots uzsvars un ietekme uz darbvietu radīšanu un enerģētikas pārkārtošanu un ka, neraugoties uz vispārēju progresu, dažās dalībvalstīs ogles joprojām ir nozīmīgs siltumnīcefekta gāzu emisiju avots.

58 Pirmkārt, mēs pārbaudījām, vai atlaistie ogļrūpniecības darbinieki ir saņēmuši atbilstīgu apmācību un palīdzību, lai varētu atrast jaunas darbvietas. Šim nolūkam reģionālās iestādes varēja izmantot gan valsts, gan ES līdzekļus. Mēs konstatējām, ka atlaistajiem ogļrūpniecības darbiniekiem bija pieejami no ESF atbalstīti mācību kursi, taču trūka datu par šīs konkrētās darbinieku grupas dalību tajos. Kopumā pozitīva situācija darba tirgū lielākajā daļā mūsu revīzijas tvērumā iekļauto reģionu mazināja risku, ka atlaistie ogļrūpniecības darbinieki neatrod jaunu darbu (26.–32. punkts).

59 Otrkārt, mēs pārbaudījām, vai dalībvalstis kopā ar Komisiju ir apzinājušas ogļu reģionu sociālekonomiskās vajadzības un attiecīgi mērķtiecīgi noteikušas tām līdzekļus. Atlasītie ogļu reģioni ir izmantojuši ES līdzekļus dažādos veidos atkarībā no to konkrētajām vajadzībām, taču maz uzmanības ir veltīts sociālekonomiskajai un enerģētikas pārkārtošanai. Mēs konstatējām, ka vairums reģionu 2014.–2020. gada perioda beigās bija izstrādājuši pārkārtošanās stratēģijas.

60 Mēs novērojām, ka ar ERAF investīcijām tieši radīto darbvietu skaits šajos reģionos bija salīdzinoši neliels. Mēs konstatējām, ka lielākajā daļā mūsu izlasē iekļauto reģionu finansētie projekti būtiski neietekmēja enerģijas ietaupījumus vai atjaunīgās enerģijas ražošanas jaudu (33.–43. punkts).

61 Komisija kopš 2018. gada ogļu reģioniem ir piedāvājusi dažāda veida ekspertzināšanas un 2020. gadā nāca klajā ar priekšlikumiem izveidot Taisnīgas pārkārtošanās fondu 19,3 miljardu EUR apmērā. Mūsu atzinumā par Komisijas priekšlikumiem TPF regulai norādījām, ka Komisija nav veikusi visaptverošu analīzi par to, kas šajos reģionos ir sasniegts ar iepriekšējo ES finansējumu, vai par to atlikušajām vajadzībām. Mēs konstatējām, ka dalībvalstīm ir grūtības izmantot pieejamo finansējumu noteiktajā termiņā, lai atbalstītu efektīvu pārkārtošanos. Šīs nepilnības rada risku, ka līdzekļi, kas paredzēti pārkārtošanās sociālekonomisko un vidisko izmaksu samazināšanai, varētu tikt izlietoti, pārejai nenotiekot efektīvi. Šis risks ir palielinājies līdz ar Krievijas iebrukumu Ukrainā 2022. gadā (44.–48. punkts).

1. ieteikums. Pārbaudīt, vai Taisnīgas pārkārtošanās fonds tiek izmantots efektīvi un lietderīgi, lai mazinātu sociālekonomisko ietekmi, ko rada pāreja uz klimatneitralitāti ogļu un oglekļietilpīgos reģionos

Komisijai, apstiprinot teritoriālos taisnīgas pārkārtošanās plānus un programmas un to grozījumus, kā arī uzraugot to īstenošanu un ziņojot par to, jāpārbauda, vai dalībvalstis ir:

- a) precizējušas plānotos pasākumus un laika grafiku pārejai no oglēm un oglekļietilpīgu darbību pārveidošanai saskaņā ar ES klimata mērķiem;
- b) nodrošinājušas, ka plānotie resursi nepārsniedz finansiālās vajadzības, kas noteiktas atbilstoši pārkārtošanas tempam;
- c) nodrošinājušas papildināmību un koordināciju starp dažādiem ES un valstu finansējuma avotiem.

leviešanas mērķtermiņš: 2022. gads teritoriālo taisnīgas pārkārtošanās plānu un programmu pieņemšanai un 2026. gads uzraudzībai un ziņošanai.

62 Visbeidzot, mēs vērtējam, vai ogļu radīto siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājums atbilda ES ogļu ražošanas lejupslīdes tendencei. Mēs konstatējam, ka ir ievērojami samazinājušās no ogļu sadedzināšanas radītās CO₂ emisijas, bet vietējās ogles dažkārt ir aizstātas ar importa oglēm vai citu fosilo kurināmo. 2020. gadā no oglēm saražotās bruto elektroenerģijas un siltumenerģijas īpatsvars sešās ES valstīs joprojām pārsniedza 15 %.

63 Mēs arī konstatējam, ka ziņošana par metāna emisijām no slēgtām vai pamestām raktuvēm nav bijusi pietiekami uzticama un ka, izņemot Vāciju, metāna izmantošana no šīm raktuvēm bija minimāla. Ziņošana par šīm emisijām un to mazināšana pašlaik nav atbilstīgi regulēta, taču 2021. gada decembrī publicētā Komisijas priekšlikuma mērķis ir risināt šos jautājumus ([49.–56. punkts](#)).

2. ieteikums. Izplatīt labas prakses piemērus attiecībā uz metāna emisiju mērīšanu un pārvaldīšanu

Pamatojoties uz 2021. gada priekšlikumu regulai par metāna emisiju samazināšanu enerģētikas sektorā, Komisijai jāapkopo un jāizplata labas prakses piemēri dalībvalstīs attiecībā uz metāna emisiju mērīšanu slēgtās vai pamestās ogļraktuvēs un to pārvaldību.

ieviešanas mērķtermiņš: 2025. gads.

Šo ziņojumu 2022. gada 21. septembrī sēdē Luksemburgā pieņēma I apakšpalāta, kuru vada Revīzijas palātas locekle *Joëlle Elvinger*.

Revīzijas palātas vārdā —

Klaus-Heiner Lehne
priekšsēdētājs

Pielikums

Ogļu ražošanas apjoms un patēriņš ES

(tūkstoši tonnu)

Dalībvalstis	2010		2015		2020	
	Ražošanas apjoms	Patēriņš	Ražošana	Patēriņš	Ražošana	Patēriņš
Beļģija	2005	7836	1274	6329	1140	4613
Bulgārija	30 749	34 080	36 797	37 915	23 055	23 915
Čehija	58 180	55 599	48 984	48 657	34 113	37 281
Dānija	–	6521	–	3154	–	1240
Vācija	197 914	249 172	200 171	255 305	120 452	151 630
Igaunija	22	60	8	29	15	12
Īrija	–	2024	–	2401	–	708
Grieķija	56 520	58 319	46 246	44 548	14 054	14 645
Spānija	10 561	16 582	4695	26 272	567	5554
Francija	3219	21 787	3315	17 512	2417	10 421
Horvātija	–	1198	–	1021	–	603
Itālija	4211	25 705	1768	21 581	1292	9152
Kipra	–	27	–	6	–	22
Latvija	–	170	–	81	–	39
Lietuva	–	316	–	265	–	221
Luksemburga	–	111	–	84	–	66
Ungārija	10 195	11 761	10 267	11 423	6991	8097
Malta	–	–	–	–	–	–
Nīderlande	2130	14 228	2117	20 056	1947	8288
Austrija	1431	6472	1379	6103	1370	5025
Polija	142 963	144 591	145 477	138 339	108 476	111 560
Portugāle	–	2705	–	5512	–	957
Rumānija	31 129	32 611	25 493	27 858	15 031	16 678
Slovēnija	4430	4950	3168	3613	3175	3491
Slovākija	4093	9333	3637	8049	2187	5608
Somija	866	8256	915	5271	796	3639
Zviedrija	1197	4283	1187	4060	1070	3153
ES-27	561 815	718 697	536 898	695 445	338 149	426 620

Avots: Eurostat.

Saīsinājumi

CO₂: oglekļa dioksīds

DP: darbības programma

ERAF: Eiropas Reģionālās attīstības fonds

ESF: Eiropas Sociālais fonds

ESF: Eiropas Sociālais fonds

ESI fondi: Eiropas strukturālie un investīciju fondi

JRC: Kopējais pētniecības centrs

KF: Kohēzijas fonds

NEKP: nacionālais enerģētikas un klimata plāns

PM_{2.5}: smalkās daļiņas

SVID: stiprās un vājās puses, iespējas un draudi

TPF: Taisnīgas pārkārtošanās fonds

Glosārijs

Darbības programma: pamata satvars ES finansētu kohēzijas projektu īstenošanai noteiktā periodā; darbības programmā iekļautas prioritātes un mērķi, kas noteikti partnerības nolīgumā starp Komisiju un atsevišķām dalībvalstīm.

Eiropas strukturālie un investīciju fondi: pieci galvenie ES fondi, kuri kopā veicina ekonomikas attīstību visā Eiropas Savienībā 2014.–2020. gada periodā: Eiropas Reģionālās attīstības fonds, Eiropas Sociālais fonds, Kohēzijas fonds, Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds.

Eiropas zaļais kurss: 2019. gadā pieņemta ES izaugsmes stratēģija, kuras mērķis ir līdz 2050. gadam padarīt ES klimatneitrālu.

Katlu ogles: ogles, kuras galvenokārt izmanto elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanai elektrostacijās.

Klimatneitralitāte: situācija, kad cilvēka darbības nerada neto ietekmi uz klimatu.

Mazais un vidējais uzņēmums (MVU): uzņēmums, kurā nodarbināti mazāk nekā 250 cilvēku un kura gada apgrozījums nepārsniedz 50 miljonus EUR, vai gada bilance – 43 miljonus EUR.

NUTS: “*Nomenclature des unités territoriales statistiques*” jeb sistēma, ar ko ES reģionus iedala trīs grupās pēc iedzīvotāju skaita statistikas vajadzībām un reģionālās politikas veidošanas vajadzībām, proti, ar NUTS 1. līmeni apzīmē lielāko reģionu un NUTS 3. līmeni – mazāko.

Oglekļietilpīgi reģioni: reģioni, kuros fosilo kurināmo plaši izmanto elektroenerģijas ražošanai, apkurei vai rūpnieciskiem procesiem, kas rada augstu siltumnīcefekta gāzu emisiju līmeni.

Parīzes nolīgums: starptautiska vienošanās, kuru parakstīja 2015. gadā ar mērķi ierobežot globālo sasilšanu līdz mazāk nekā 2°C, pieliekot visas pūles, lai ierobežotu to līdz 1,5°C.

Partnerības nolīgums: nolīgums starp Komisiju un kādu dalībvalsti vai trešo valsti saistībā ar ES izdevumu programmu. Partnerības nolīgumā cita starpā ir noteikti stratēģiskie plāni, investīciju prioritātes un tirdzniecības vai attīstības palīdzības nosacījumi.

Siltumnīcefekta gāze: atmosfēru veidojoša gāze, piemēram, oglekļa dioksīds vai metāns, kas absorbē un izstaro starojumu, aizturot siltumu un tādējādi sasildot Zemes virsmu, un šo sasilšanu sauc par siltumnīcas efektu.

SVID analīze: vienības, jurisdikcijas vai programmas stipro un vājo pušu, iespēju un draudu novērtējums.

Valsts atbalsts: tiešs vai netiešs valdības atbalsts uzņēmumam vai organizācijai, kas tiem dod priekšrocības salīdzinājumā ar konkurentiem.

Komisijas atbildes

<https://www.eca.europa.eu/lv/Pages/DocItem.aspx?did=62373>

Laika grafiks

<https://www.eca.europa.eu/lv/Pages/DocItem.aspx?did=62373>

Revīzijas darba grupa

ERP īpašajos ziņojumos tiek atspoguļoti rezultāti, kas iegūti, revidējot ES politikas jomas un programmas vai ar pārvaldību saistītus jautājumus konkrētās budžeta jomās. ERP atlasa un izstrādā šos revīzijas uzdevumus tā, lai tiem būtu pēc iespējas lielāka ietekme, proti, tiek ņemts vērā risks, kādam pakļauta lietderība vai atbilstība, attiecīgo ienākumu vai izdevumu apjoms, paredzamie notikumi, kā arī politiskās un sabiedrības intereses.

Šo lietderības revīziju veica ERP locekles *Joëlle Elvinger* vadītā I apakšpalāta “Dabas resursu ilgtspējīga izmantošana”. Revīziju vadīja ERP loceklis *Nikolaos Milionis*, un viņam palīdzēja locekļa biroja vadītājs *Kristian Sniter* un locekļa biroja atašejs *Matteo Tartaggia*, atbildīgais vadītājs *Emmanuel Rauch*, darbuzdevuma vadītājs *Jindřich Doležal*, revidenti *Gareth Roberts*, *Kurt Bungartz*, *Krzysztof Zalega*, *Pekka Ulander*, *Maria Eulàlia Reverté I Casas* un *Mihaela Vacarasu*. Grafisko atbalstu nodrošināja *Marika Meisenzahl*. Lingvistisko atbalstu sniedza *Richard Moore* un *Laura Mcmillan*.

No kreisās: *Kristian Sniter*, *Emmanuel Rauch*, *Maria Eulàlia Reverté I Casas*, *Nikolaos Milionis*, *Matteo Tartaggia*, *Pekka Ulander*, *Jindřich Doležal*.

AUTORTIESĪBAS

© Eiropas Savienība, 2022.

Eiropas Revīzijas palātas (ERP) atkalizmantošanas politiku nosaka ar [ERP Lēmumu Nr. 6-2019](#) par atvērto datu politiku un dokumentu atkalizmantošanu.

Ja vien nav norādīts citādi (piemēram, individuālās autortiesību norādēs), ERP saturs, kurš pieder ES, ir licencēts saskaņā ar šādu starptautisku licenci: [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\) licence](#). Tādējādi atkalizmantošana parasti ir atļauta, ja tiek sniegtas pienācīgas atsauces un norādītas visas izmaiņas. ERP satura atkalizmantošana nedrīkst sagrozīt tā sākotnējo nozīmi vai jēgu. ERP nav atbildīga par atkalizmantošanas sekām.

Jāsaņem papildu atļauja, ja konkrētā saturā attēlotas identificējamas privātpersonas, piemēram, ERP darbinieku fotoattēlos, vai ja tas ietver trešās personas darbu.

Ja šāda atļauja ir saņemta, tā atceļ un aizstāj iepriekš minēto vispārējo atļauju un skaidri norāda uz visiem izmantošanas ierobežojumiem.

Lai izmantotu vai reproducētu saturu, kas nepieder ES, var būt nepieciešams prasīt atļauju tieši autortiesību īpašniekiem:

10. un 15. attēls – ikonas. Šie attēli ir izstrādāti, izmantojot [Flaticon.com](#) resursus.
© [Freepik Company S.L.](#) Visas tiesības aizsargātas.

Programmatūra vai dokumenti, uz kuriem attiecas rūpnieciskā īpašuma tiesības, proti, patenti, preču zīmes, reģistrēti dizainparaugi, logotipi un nosaukumi, nav iekļauti ERP atkalizmantošanas politikā.

Eiropas Savienības iestāžu un struktūru tīmekļa vietnēs, kas izvietotas domēnā europa.eu, ir atrodamas saites uz trešo personu tīmekļa vietnēm. Tā kā ERP šīs vietnes nekontrolē, iesakām rūpīgi iepazīties ar to privātuma un autortiesību politiku.

ERP logotipa izmantošana

ERP logotipu nedrīkst izmantot bez ERP iepriekšējas piekrišanas.

PDF	ISBN 978-92-847-8806-4	ISSN 1977-5717	doi:10.2865/658	QJ-AB-22-020-LV-N
HTML	ISBN 978-92-847-8782-1	ISSN 1977-5717	doi:10.2865/357720	QJ-AB-22-020-LV-Q

Pakāpeniska atteikšanās no oglēm ir būtiska, lai sasniegtu ES klimata mērķus, un 2020. gadā ES izveidoja Taisnīgas pārkārtošanās fondu 19,3 miljardu EUR vērtībā nolūkā atbalstīt pāreju uz klimatneitralitāti. Lai izdarītu secinājumus par šā fonda īstenošanu, mēs vērtējam, vai 2014.–2020. gada periodā ES atbalsts ir efektīvi veicinājis sociālekonomisko un enerģētikas pārkārtošanu ES reģionos, kuros ogļrūpniecībā bija vērojama lejupslīde. Mēs secinām, ka atbalstam bija ierobežots uzsvars un ietekme uz darbvieta radīšanu un enerģētikas pārkārtošanu un ka, neraugoties uz vispārēju progresu, dažās dalībvalstīs ogles joprojām ir nozīmīgs siltumnīcefekta gāzu emisiju avots. Mēs iesakām, kā rīkoties, lai efektīvi un lietderīgi izmantotu Taisnīgas pārkārtošanās fondu un labāk izmērītu un pārvaldītu metāna emisijas no slēgtām vai pamestām raktuvēm.

ERP īpašais ziņojums saskaņā ar LESD 287. panta 4. punkta otro daļu.

EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs

EIROPAS REVĪZIJAS PALĀTA
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Tālrunis: +352 4398-1

Uzziņām: eca.europa.eu/lv/Pages/ContactForm.aspx

Tīmekļa vietne: eca.europa.eu

Twitter: @EUAuditors